

תּוֹשָׁע תּוֹשָׁע
TIŠRI CHEŠVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Obřizkové křeslo z roku 1805 ze sbírek ŽMP.

(K anketě k 20 letům samostatného Židovského muzea v Praze na stranách 6–8.)

SHROMÁŽDĚNÍ PROTI ANTISEMITISMU

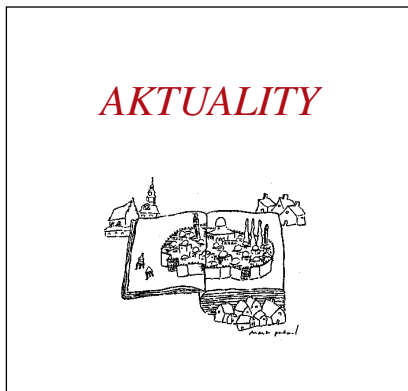
Z iniciativy členů Senátu PČR Daniely Filipiové a Přemysla Sobotky se ve čtvrtek 18. září v pražském sídle této instituce konalo Shromáždění proti antisemitismu. Vystoupili na něm vysocí političtí představitelé včetně ministra kultury Daniela Hermana (KDU-ČSL). Mezi řečníky byl také ředitel Židovského muzea v Praze Leo Pavlát, biskup Václav Malý či česko-izraelský historik a přeživší holocaust Otto Dov Kulka, který v těchto dnech navštívil Prahu u příležitosti vydání esejistické autobiografické knihy *Krajiny Metropole smrti*. Izraelský velvyslanec v Praze Gary Koren účastníkům připomněl, že se odehrává mediální a propagandistická válka namířená proti principům demokracie. Všichni přítomní se shodli, že Evropa by měla lépe čelit vlně antisemitismu, která se zdvihla v souvislosti s červeným konfliktem mezi Izraelem a hnutím Hamás. Senátorka Daniela Filipiová seznámila účastníky shromáždění s návrhem usnesení, které předloží plénu Senátu a které vyzývá ústavní činitele, aby vahou svých funkcí činili kroky proti narůstajícímu antisemitismu ve společnosti. *jd*

DVACET LET ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

Židovské muzeum v Praze si 1. října připomíná dvacet let své existence jako nestátního zařízení. Během této doby se etablovalo jako uznávaná instituce expoziční, vědecká, vzdělávací, kulturní a publikační, která odpovědně pečuje o svěšené sbírkové bohatství i jedinečné židovské sakrální památky. Se svými 540–570 000 návštěvníky ročně je setrvale nejnavštěvovanějším muzeem v České republice, stále více vyhledávaným i návštěvníky domácími.

Po dvaceti letech činnosti se však muzeum musí vyrovnat s novými úkoly: obnovou svého zázemí, celkovou modernizací, aby se všech oblastech činnosti dostalo na úroveň srovnatelnou s velkými světovými muzejními institucemi.

Již letos bylo v Maiselově ulici otevřeno Informační a rezervační centrum, nabízející návštěvníkům odpočinek i občerstvení, a v objektu Klausové synagogy byla rozšířena prodejna suvenýrů. Letos byla rovněž zahájena oprava a rekonstrukce Maiselovy synagogy, v níž se v příštím roce nejen otevře nově koncipovaná stálá expozice věnovaná nejstarším

dějčinám Židů u nás, ale večer se centrální část synagogy promění v auditorium pro komorní hudební pořady, divadlo jednoho herce, recitály a četbu.

Cílem transformace jako celku je uskutečnit nezbytné stavební činnosti na Starém židovském hřbitově a v historicky jedinečných objektech, v nichž se nacházejí stále výstavy. V nově pojatých, atraktivních expozicích pak chce muzeum navíc rozšířit nabídku kulturních programů (včetně vytvoření specializovaného filmového klubu), vytvořit nové prostory pro vzdělávací činnost.

Takto formulovaný projekt transformace schválený správní radou však bude možno uskutečnit jen během několika let, v závislosti na finančních prostředcích. Toto omezení platí tím spíše, že i mimo zraky návštěvníků je na čem pracovat. V někdejší smíchovské synagoze bude do příštího léta instalováno samočinné hasicí zařízení, podstatné investice si též vyžádá nezbytná modernizace zabezpečení sbírek, stejně jako péče o depozitáře. Textilní sbírky přitom budou zcela nově uloženy v Praze.

V posledních letech se v muzejnictví nebyvale rozvinulo využití elektroniky: v dokumentaci se široce uplatňuje digitalizace, v prezentaci sbírek se pro badatele i veřejnost stávají nezbytností moderní komunikační prostředky s nabídkou online prohlídky. I tato oblast je tak jako významná položka začleněna do projektu transformace muzea.

Spolu se všemi jeho pracovníky věřím, že bude úspěšná, ke spokojenosti židovské komunity i všech návštěvníků.

Leo Pavlát, ředitel ŽMP

(K tématu viz též anketa na str. 6–8.)

LUACH 5775

Nový židovský diář *Luach pro rok 5775* obsahuje tradičně přehled židovských svátků a významných dní, týdenní židov-

ský i občanský kalendář v češtině a hebrejštině, synagogální předpisy – minhagim, základní modlitby a požehnání v hebrejštině s českým překladem, adresa a informace o židovských obcích a organizacích.

Luach 5775 je v prodeji na rabinátě, FŽO a v redakci *Roš chodeš* za 70 Kč, ve vybraných knihkupectvích za doporučenou cenu 100 Kč. Při zaslání poštou se k ceně 70 Kč účtuje poštovné 15 Kč.

Objednávky zasílejte do redakce *Roš chodeš* (Izraelská 1, 130 00 Praha 3; e-mail: roschodes@sefer.cz). *at*

ÚSPĚŠNÁ REVITALIZACE

Synagoga v Nové Cerekvi a rabínský dům v Polné byly za Kraj Vysočina vybrány jako nejlepší příklady obnovy kulturních památek za rok 2013 a nominovány do celostátního kola Ceny Národního památkového ústavu *Patrimonium pro futuro*. Ocenění má vyzdvihnout zásluhy o záchranu kulturních památek, významné objevy a nálezy, příklady kvalitních oprav či restaurování a úspěšné prezentace kulturního dědictví. Synagoga v Nové Cerekvi i rabínský dům v Polné byly revitalizovány v rámci projektu 10 hvězd, jehož cílem je – za finanční podpory EU a Evropského fondu pro regionální rozvoj – vytvořit centrálně koordinovanou a metodicky řízenou síť deseti oblastních kulturně-vzdělávacích center židovské kultury.

Kvalita, s níž jsou stavby v rámci projektu revitalizace židovských památek obnovovány, je mimořádná, a tak jsou na cenu *Patrimonium pro futuro* nominovány i další objekty, a to synagoga v Krnově a Stará synagoga v Plzni. *jd*

OBSAH

- Případ Jiřího Kovtuna* 3
Sidry na tento měsíc 4–5
Jak vstoupit do historie
 anketa k 20 letům ŽMP 6–8
Tal Brody v Praze 9
Orient v Čechách? výstava
 o židovských uprchlících 10–11
Z dopisů Rudolfa Vrby k redakci knihy
Utekl jsem z Osvětimi 12–13
Letem alsaským světem 14–15
H. Wouk, M. Chabon recenze 16
K připomenutí romského holocaustu 17
Židovský sbor z Grenoblu 18
J. Klein Halevi o budoucnosti Izraele 20
Izrael: Překvapují sami sebe 21
Z českého tisku 22
Kalendárium 23
Zprávy, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

Jiří Kovtun, který 14. září v Praze ve svých sedmaosmdesáti letech zemřel, opustil tento svět tiše, důstojně, klidně a statečně, a tak by se dal vlastně charakterizovat i celý jeho život. Dlouhý a vůbec ne lehký. Osud ho, na rozdíl od jeho dlouholetého přítele Ferdinanda Peroutky, uchránil vězení a koncentračního tábora, jinak mu ale poskytl ledacos, co nezávislým a samostatně myslícím lidem ve střední Evropě 20. století přichystalo – zejména víc než čtyřicetiletý exil v Německu a později v USA a život s vyhlídkou, že se už nikdy domů nevrátí.

Jeho osud i dílo jsou zvláštním způsobem propojeny s osudem Československa, ve kterém se v roce 1927 narodil – a především s tou jeho historickou etapou, které se říká první republika. Narodil se v Horinčevu na Podkarpatské Rusi v době, kdy byla součástí Masarykovy republiky. Vyrůstal v Praze, jako student zažil okupaci, Pražské povstání, které pro toto téma z nezvyklého úhlu zachytil v románu *Pražská ekloga*, v letech 1945–1948 spolupracoval s Pavlem Tigridem v časopise *Vývoj*. Ten komunisté hned po únoru 1948 uzavřeli a redaktorům se nabízela volba mezi vězením a emigrací. Kovtun i Tigrid volili to druhé. Kovtun přes dvacet let (1951–1973) působil jako redaktor rozhlasové stanice Svobodná Evropa v Mnichově, v roce 1974 se přestěhoval do USA a v roce 1977 se stal se knihovníkem Kongresové knihovny ve Washingtonu. Působil v ní jako specialista na oblast střední Evropy do svého penzionování v roce 2000.

Pro Jiřího Kovtuna bylo Československo, ve fyzickém ale do značné míry i v duchovním smyslu, dostupné jen v jedné podobě, v té demokratické. Proto zřejmě tak zevrubně studoval, promýšlel a ve svých historických dílech zachytil prvních dvacet let jeho existence, už zmíněnou první republiku, která tu byla pro ty, kdo se nepodrobili či nepřizpůsobili totalitě, příkladem a nadějí do budoucna. V průběhu let se k tomuto tématu znovu a znovu vracel v knihách *Slovo má poslanec Masaryk*, *Masarykův triumf* nebo v rozsáhlém takřka tisíci-stránkovém díle *Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918–1935*. Další téma, věnované Edwardu Benešovi a jeho působení v roli prezidenta po Masarykovi po Mnichov už dokončit nestačil, ale existuje oprávněná naděje, že se ho z větší části podaří k vydání připravit z rukopisu.

K obvyklé cestě přes poezii k próze, kterou se Kovtun jako většina slovesných tvůrců ubírá na své cestě spisovatele, přistupuje v jeho tvorbě ještě zájem o historii, historická fakta, která pečlivě shromažďuje a studuje, aby se pak stala – alespoň co do rozsahu – těžištěm jeho tvůrčí práce. Poté, co se stal knihovníkem Kongresové knihovny, mohl využít možnosti, které obrovský fond této instituce nabízel. Všechny detaily, které se

PŘÍPAD JIŘÍHO KOVTUNA 1927–2014

Jiří Kovtun osmdesátiletý. Foto rodinný archiv.

v jeho historických dílech objevují, jsou pečlivě doloženy prameny, citacemi a odkazy na archivní či jiné materiály. Jeho práce jsou v tomto ohledu zcela spolehlivé. A přece se nejedná o suchý historický materiál. Aniž by šlo o nějakou beletrizaci historických skutečností, dají se jeho rozsáhlé studie číst jako vzrušující příběh toho, co se stalo, i o okolnostech, za kterých se to stalo, i o tom, jaký smysl to všechno mělo nebo chtělo mít.

Zvláštní místo mezi těmito historickými studii patří knize *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Opět se jedná o rozsáhlý, téměř šestisetstránkový text, který pracuje se všemi dostupnými prameny a archivními materiály. Krok za krokem, stránku za stránkou se dostáváme do světa přelomu 19. a 20. století, do Polné, zapomenutého městečka na Českomoravské vrchovině, v čase, kdy se odtud vynořil a celou tehdejší českou a rakousko-uherskou skutečnost načas ovládl přízrak rituální vraždy. Sledujeme, jak se jednoduchý židovský mladík

Hilsner pomalu dostává do podezření z vraždy Anežky Hružové, které se postupně mění v lavinu antisemitismu, nabalující na sebe pověry, nedůvěru, předsudky, hloupost a nenávisť, lavinu, která Hilsnera unáší skrze dva soudní procesy až k trestu smrti, změněnému na pokyn císaře v doživotní žalář.

Jsmé také svědky toho, jak se osamocení jednotlivci staví na odpor všeobecné davové psychóze, snahy Masaryka, advokáta Auředníčka a některých představitelů z židovských kruhů prosadit spravedlnost a jejich marného úsilí vyloučit z procesů a hodnocení faktů vsudypřítomný kontext rituální vraždy. I dnes, dvacet let poté, co *Tajuplná vražda* v nakladatelství Sefer vyšla, patří jednoznačně k tomu nejlepšímu, co bylo o tomto tématu – a možná o česko-židovských vztazích vůbec – napsáno.

Pro mě má tato kniha ještě jeden význam. Při práci na přípravách vydání jsem se s Jiřím Kovtunem mohl seznámit a tato známost se brzy změnila v přátelství, které trvalo po celých dvacet let. Jeho nakladatelským ziskem bylo ještě vydání překladů básní Osipa Mandelštama – Kovtun byl totiž také skvělým překladatelem z ruštiny. Vedle Mandelštama přetlumočil a v exilových nakladatelství vydal Josifa Brodského (*Velká elegie*) a Borise Pasternaka.

V jeho vztahu k Židům a židovství bylo něco z nejlepších tradic už znovu vzpomínané první republiky: přátelství bez filosemitismu, zájem křesťansky orientovaného člověka o zdroje a prameny jeho životního směru i bytostný odpor proti každé diskriminaci.

V úvodu k *Tajuplné vraždě* píše:

„Tato česká balada z přelomu 19. a 20. století byla jednou z předzvěstí židovské katastrofy, která se dostavila poměrně rychle, jen několik desetiletí po prvních výstřelcích antisemitismu jako organizovaného politického hnutí. Neustále se bude uvažovat – v tomto případě jako v mnoha jiných – o počátcích, kterým se rezolutně nezabránilo z pohodlí nebo z lhostejnosti, a o následcích, které překonaly nejdřívejší fantazii. Tato kniha je myšlena také jako příspěvek k těmto úvahám.“

S Jiřím Kovtunem odešla jedna z posledních autentických osobností, které nejen prožívaly, ale i spoluvytvářely to pozitivní v historii nezávislé republiky, ve které žijeme. Měl jsem Jiřího moc rád.

JIRÍ DANÍČEK

BEREŠIT (1M 1,1–6,8)**Vést znamená převzít odpovědnost**

Jestliže vedení přináší řešení, v čem pak spočívá problém? Na tuto otázku nemůže Tóra odpovědět jasněji: v selhání odpovědnosti.

První kapitoly knihy *Berešit* se zabývají dvěma příběhy: Adamem a Evou a Kainem a Ábelem. Oba se týkají určitého druhu selhání. Adam a Eva. Jak víme, zhřeší. Zahanbeni a v rozpacích se pak skrývají, až zjistí, že před Hospodinem se schovat nemohou: „A Hospodin, Bůh, zavolal člověka a řekl mu: Kde jsi? Řekl: Slyšel jsem v zahradě tvůj hlas, lekl jsem se, že jsem nahý, a schoval jsem se! A on řekl: Kdopak ti řekl, že jsi nahý? Nejedl jsi z toho stromu, jež jsem ti přikázal, abys z něj nejedl? Člověk řekl: Z toho stromu mi dala žena, kterou's mi dal, aby byla se mnou, tak jsem jedl. Hospodin, Bůh, řekl té ženě: Proč jsi to udělala? Žena řekla: Ten had mne svedl, tak jsem jedla.“ (1M 3,9–14)

Oba trvají na tom, že to není jejich chyba. Adam svaluje vinu na ženu, žena obviňuje hada. Výsledkem je, že jsou oba potrestáni a vyhnáni z ráje. Adam a Eva odmítají svou osobní odpovědnost. Shodně říkají: „Já to nebyl, já to nebyla.“ Druhý příběh je tragičtější. První případ sourozeneckého soupeření v Tóře vede k první vraždě. „Kain však řekl svému bratru Ábelovi, a když byli na poli, zvedl se Kain k Ábelovi, svému bratru, a zabil ho. A Hospodin řekl Kainovi: Kde je tvůj bratr Ábel? a on řekl: Nevěděl jsem, že strážcem svého bratra jsem já! A on řekl: Cos to udělal? Krev tvého bratra ke mně volá ze země!“ (1M 4,8–10)

Kain se nezříká osobní odpovědnosti. Neříká: „To jsem neudělal.“ Odmítá morální odpovědnost. Ptá se, proč by se měl starat o blaho kohokoli jiného než svoje. Proč bychom si nemohli dělat to, co chceme a na co máme sílu? V Platonově *Ústavě* tvrdí Glaukon, že spravedlnost je to, co slouží zájmům silnější strany. Moc tvoří právo. Je-li život darwinovský boj o přežití, proč bychom se měli ovládat kvůli těm, kdo jsou slabší než my? Pokud neexistuje morálka v přírodě, jsem odpovědný jen sám sobě. Takto promlouvá Kainův hlas po celá staletí.

Tyto dva příběhy nejsou pouhými příběhy. Na počátku biblického podá-

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Adam a Eva.*

ní o historii lidstva vypravují o selhání, nejprve lidském, pak morálním, převzít odpovědnost.

V příběhu o Mojžíšově mládí nalézáme pozoruhodnou větu. Mojžíš dospěl, jde mezi své druhy, mezi Izraelity, a vidí, jak otročí. Je svědkem toho, jak egyptský dozorce jednoho z nich zbije. Text pak říká: „Obrátil se sem a tam, a vida, že tu nikoho není,“ *vajar ki ejn iš* – doslova „viděl, že tam není žádný muž“ (2M 2,12).

Je obtížné číst tuto větu v doslovném významu. Stavba není uzavřená místo. Musela tam být spousta lidí. O pouhé dva verše dále se dozvídáme, že tam byli dva Židé, kteří dobře věděli, co Mojžíš udělal. Naše věta téměř určitě znamená: „Podíval se sem a tam a viděl, že tam není nikdo, kdo by chtěl zasáhnout.“

Pokud to tak opravdu bylo, máme tu první případ čehosi, co vstoupilo ve známost jako efekt přihlížejícího či syndrom Kitty Genovese nebo syndrom nezúčastněného diváka, nazvaný podle případu, kdy byla v New Yorku napadena mladá žena v přítomnosti množství lidí, kteří věděli, oč jde, ale nijak nepomohli.

Sociologové provedli řadu pokusů a snažili se při nich určit, co se v tako-

vých situacích děje. Někteří tvrdí, že přítomnost ostatních přihlížejících ovlivňuje naše reakce – jelikož nikdo nepřichází na pomoc, myslíme si, že situace naši pomoc nevyžaduje. Jiní se domnívají, že klíčovým faktorem je v tomto případě rozptýlení odpovědnosti. Lidé si myslí, že vzhledem k tomu, že na místě se nachází tolik dalších přihlížejících, o zásah se pokusí někdo jiný. Tak to zřejmě bylo i v Mojžíšově případě. Nikdo jiný nebyl ochoten zakročit. Kdo by to měl ostatně být? Izraelité byli otroci. Proč by měli pomáhat svému druhu, když by tím ohrozili vlastní život?

Jednat musel Mojžíš. Ale právě ochota k činu je znakem vůdce. Vůdce je ten, kdo na sebe bere odpovědnost, kdo nečeká, že bude jednat jiný, neodvrací oči.

Mnoho velkých náboženství a civilizací je založeno na přijímání. Jestliže na světě existuje násilí, utrpení, chudoba a bolest, pak takhle to na světě chodí. Je to vůle Boží. Ve světě budoucím bude lépe.

Judaismus byl a zůstává náboženstvím protestu. Hrdinové naší víry se nepodřizovali, protestovali, třeba i proti samotnému Bohu. Abraham řekl: „Běda ti, být soudcem celé země, jenž nekoná soud!“ (1M 18,25) Mojžíš řekl: „Pane, proč škodiš tomuto lidu, proč jsi mne poslal?“ (2M 5,22) Jeremjáš řekl: „Proč je úspěšná cesta ničemů?“ (Jer 12,1) Hospodin chce, abychom takto reagovali. Judaismus je Boží výzva k lidské odpovědnosti.

Když Adam a Eva zhřešili, Hospodin zvolal: „Kde jsi?“ Jak podotýká rabi Šneur Zalman z Ljady, první lubavičský rebe, toto volání nebylo určeno jen prvním lidem. Ozývá se v každé generaci. Hospodin nám dal svobodu, ale se svobodou přichází odpovědnost. Bůh nás učí, co máme dělat, ale nedělá to za nás. Jedná skrze nás.

Odpovědný život je takový, který odpovídá na to, co se děje. Hebrejský výraz pro odpovědnost je *achrajut* a odvozuje se od slova *acher*, což znamená jiný, druhý. Naše velké druhé já je sám Bůh a je na nás, abychom slyšeli jeho hlas a ne jen hlas svých tužeb, jako to činili Adam a Eva, či hlas své zášti, který vedl Kaina.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

RADOST Z TÓRY I Z LIDÍ

„Radujte se a těšte se na Simchat Tóra a vzdejte čest Tóře,“ tak začíná slavný pijut, který čteme při musafu o svátku Simchat Tóra.

Autor této básně není znám a počátky jejích veršů tvoří akrostich: v abecedním pořádku zmiňují rozmanité způsoby, jak uctít naši Tóru. Z dětství si pamatuji, jak jsme stáli v řadě, drželi jsme praporky a čekali jsme, až kolem nás projde procesí se svitky Tór. Mávali jsme jim, jako bychom zdravili a vítali osobnost tak významnou, jako by to byl král. Tím, že při svátku též tančíme a zpíváme, ukazujeme, že Tóru umíme uctít celým tělem. Nedávno jsem si při svatbě ve Staronové synagoze všiml nádherně vyšíváné chupy, kterou vytvořili lidé z naší obce. I tak lze vyjádřit respekt k Tóře. Když spatříte Tóru bez pláštíku a štítu se zvonky, vypadá smutně a hole. Proto tyto ozdoby z Tóry snímáme na Tiša be-av, nejchmurnější den židovského roku.

Největším vyznamenáním, jež můžeme o Simchat Tóra obdržet, je být chatan Tóra a berešit. Jedná se o dva muže, kteří jsou vyvoláni, aby přečetli poslední a pak první verše Tóry. Chatan znamená v hebrejštině ženich, a když končíme a začínáme cyklus celoročního čtení z Tóry, jako bychom slavili svatbu. Pamatuji si na chatana Tóra, který měl na hlavě cylindr a k bimě ho doprovázeli čtyři muži, kteří mu drželi nad hlavou talis, jako by opravdu kráčel pod chupou, aby se oženil.

Mimořádně první halachická autorita, která zmínila užívání baldachýnu, byl Rema, rabín Moše Isserles. Ale první baldachýn, jak ho známe dnes jako svatební chupu, je doložen až z roku 1417.

Tento svátek nás učí cosi velmi důležitého – a sice jakým způsobem prokazovat něčemu a někomu úctu. Kdykoli vítáme lidi, měli bychom si vzpomenout na Simchat Tóra, měli bychom mít ze setkání radost a dát ji najevo. Když se setkáváme s ostatními, pamatujme na to, že svůj respekt bychom měli prokazovat z celého srdce a z celé duše, stejně jako když pronášíme pozhnání před čtením z Tóry.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – říjen 2014

Staronová synagoga

3. 10. pátek	předvečer Jom kipur – večerní bohoslužba	18.15 hodin
4. 10. sobota	JOM KIPUR	šachrit 8.00 hodin
	MAZKIR	11.00 hodin
	musaf	11.30 hodin
	mincha, neila a maariv	16.35 hodin
	konec půstu a svátku	20.23 hodin
8. 10. středa	předvečer Sukot – mincha a maariv	18.08 hodin
9. 10. čtvrtek	1. DEN SUKOT	šachrit 9.00 hodin
	mincha a maariv	18.00 hodin
10. 10. pátek	2. DEN SUKOT	šachrit 9.00 hodin
	mincha a maariv	18.00 hodin
11. 10. sobota	ŠABAT CHOL HAMOED	
	KOHELET	
	2M 33,12–34,26; mf: 4M 29,17–22	
	hf: Ez 38,18–39,16	
	mincha	17.50 hodin
	konec šabatu	19.08 hodin
15. 10. středa	předvečer Šmini aceret – mincha a maariv	17.50 hodin
16. 10. čtvrtek	ŠMINI ACERET	šachrit 9.00 hodin
	MAZKIR	10.50 hodin
	mincha a povídání pro děti	17.35 hodin
	maariv a HAKAFOT	18.00 hodin
17. 10. pátek	SIMCHAT TÓRA	šachrit 9.00 hodin
	HAKAFOT	11.00 hodin
	mincha a maariv	17.45 hodin
18. 10. sobota	BARCHI NAFŠI	
	BEREŠIT 1M 1,1–6,8	
	hf: Iz 42,5–43,10	
	mincha	17.25 hodin
	konec šabatu	18.54 hodin
24. 10. pátek	1. den Roš chodeš chešvan	
	večerní bohoslužba	17.35 hodin
25. 10. sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ	
	NOACH 1M 6,9–11,32; mf: 4M 28,9–15	
	hf: Iz 66,1–24	
	mincha	17.15 hodin
	konec šabatu	18.41 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, 1. 10., 2. 10. a 3. 10. v 8.00;

mincha ve 14.00 hodin, v pátek 3. 10. v 16.30 hodin.

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Pátek 3. 10. erev Jom kipur – kabalat šabat, Kol nidrej a maariv v 18.00 hodin.

Sobota 4. 10. Jom kipur – šachrit v 8.00, mazkir v 10.45,

mincha, neila a maariv od 16.35 hodin.

Středa 8. 10. erev Sukot – mincha a maariv v 18.00 hodin.

Čtvrtek 9. 10. 1. den Sukot – šachrit v 8.50, mincha a maariv v 18.00 hodin.

Pátek 10. 10. 2. den Sukot – šachrit v 8.50 hodin.

Středa 15. 10. erev Šemini aceret – mincha a maariv v 17.40 hodin.

Čtvrtek 16. 10. Šemini aceret – šachrit 8.50, mazkir 10.50 hodin.

Pátek 17. 10. Simchat Tóra – šachrit v 8.50, hakafot 10.45 hodin.

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.

JAK VSTOUPIT DO HISTORIE

Anketa k 20 letům samostatného Židovského muzea v Praze

U příležitosti 20. výročí existence samostatného Židovského muzea v Praze jsme oslovili několik odborníků nejrůznějších profesí z ČR, Izraele a USA, kteří v muzeu sice přímo nepracují, ale o jeho činnost se zajímají. Doufáme, že tato reflexe postavení ŽMP očima nezávislých osobností bude pro čtenáře (a snad i pro samotné muzeum) zajímavá a přínosná. Respondenti odpovídali na otázky:

1) Jak hodnotíte Židovské muzeum v Praze, jehož posláním je být důstojným památkem obětí šoa, připomínkou židovské kultury i moderní muzejní, vzdělávací, badatelskou a kulturní institucí? Naplňuje toto poslání?

2) Využíváte možnosti, které ŽMP poskytuje?

3) Je dle vás ŽMP v rámci evropských a světových židovských muzeí něčím jedinečné?

Ad 1 a 3) Když se zamyslíme nad kontextem židovských muzeí ve střední Evropě, je příběh toho pražského naprosto výjimečný. Zakladatel vídeňského muzea W. Stiassny tvrdil, že je zapotřebí mít vlastní muzeum, neboť v těch velkých, jež tehdy vznikala ve Vídni, nebyli Židé zastoupeni. B. Alexander v Budapešti zdůrazňoval, že je nutné založit muzeum, aby se ukázala hrdost i vlastenectví maďarských Židů. Naproti tomu Hugo Lieben v Praze napsal, že v muzeu je nutné zachránit památky z pražských synagog zbořených při asanaci ghetta. O více než třicet let později v době 2. světové války se členové pražské židovské obce a pracovníci muzea snažili uplatnit týž princip a dělali vše, co mohli, aby zachránili židovské kulturní a umělecké poklady.

Židovské muzeum v Praze se dodnes snaží vyprávět příběhy někdejších komunit, a to i v rámci míst, kde existovaly. Díky úsilí Federace židovských obcí ČR bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku nádherně opraveno patnáct bývalých synagog a rabínských domů a v nich byly instalovány stálé expozice. Některé předměty shromážděné muzeem za války se tak znovu vrátily tam, odkud pocházely. Dnešní muzeum pokračuje v tradici, která začala jeho založením roku 1906, a v poslání, které dosáhlo vrcholu v letech 2. světové války.

NATALIA BERGER, historička a kurátorka, Tel Aviv

Ad 1) Myslím, že muzeum naplňuje svou funkci velmi dobře. Oceňuji především projekt *Zmizelí sousedé*, který považuji za jeden z nejlepších počínů v oblasti vzdělávání, který v ČR za poslední dvě dekády vznikl.

Ad 2) Naše škola využívá programy, které muzeum připravuje pro studenty. Je to z mého pohledu jedna z nejlepších cest, jak jim dějiny Židů a jejich kulturu přiblížit.

Ad 3) To nejsem schopen posoudit.

RADEK AUBRECHT, pedagog, Gymnázium Na Zatlance

Ad 1) Funkce, o nichž je řeč v otázce, naplňuje Židovské muzeum vcelku velmi dobře a svým způsobem je více či méně naplňovalo i za nepříznivé éry komunistického režimu. Instituce stará více než sto let se ovšem musí sama sebe ptát, jak se přizpůsobit měnícímu se stavu našich vědomostí o minulosti a měnícím se prostředkům muzejní práce. Pokud vím, vedení muzea dlouhodobě připravuje obnovu všech stálých expozic.

Španělská synagoga, interiér. Foto ŽMP.

V této souvislosti se musím přiznat k určitému konzervatismu. Víím, že žijeme v elektronické době a že návrháři muzejních expozic kladou důraz na interaktivitu. Dá se to však i přehnat – takový dojem jsem měl z návštěv dvou muzeí ve Washingtonu. Jak v Muzeu holokaustu, tak v Muzeu zpravodajských médií (Newseum) je návštěvník, pohybující se mezi výstavními předměty a texty, podroben palbě pohyblivých vizuálních podnětů a hlasitých zvukových efektů, což po určité době vede

k otupení smyslů. Byl bych rád, kdyby se ŽMP nevydalo touto cestou.

Ad 2) Několikrát do roka procházím expozice s návštěvami z ciziny, nenechávám si ujít žádnou výstavu v Galerii Roberta Guttmanna, jsem aktivním i pasivním

účastníkem debat a jiných akcí v oddělení kultury a vzdělávání, pečlivě sleduji časopis *Judaica Bohemiae* i jiné publikace pracovníků muzea a zvláštním potěšením jsou hodiny trávené v jeho knihovně.

Ad 3) ŽMP je jedinečné v řadě ohledů – jako památkník Židů v českých zemích, jako instituce mající k dispozici sbírky, které jsou v diaspore ojedinelé svou šíří a celist-

vostí, a jako soubor nemovitých památek, z nichž každá je historicky i kunsthistoricky významná sama o sobě.

PETR BROD, publicista

Ad 1) Vysoce oceňuji výzkumné a edukační aktivity muzea. V těchto ohledech předčí podobné instituce v západním světě. Oddělení pro vzdělávání a kulturu je dokladem toho, že lze popularizační cíle skloubit s odbornou erudicí a akademickým výzkumem. Periodikum *Judaica Bohemiae* běžně nalézám v příručních knihovnách západoevropských, amerických i izraelských judaistických pracovišť.

Mnoho práce je oproti tomu třeba udělat v činnosti muzejní. Stálé expozice jsou tmavé, smutné a nehostinné, ve své koncepci zastaralé. Chybí reflexe soudobých výstavních trendů, nápaditost a velkorysost k návštěvníkovi, která je v západním světě hlavní devízou významných galerií a muzeí.

Ad 2) Využívám muzejní knihovnu, zejména sbírku starých tisků. Svými akvizicemi nejnovější literatury i excelentní péčí o staré tisky se knihovna ŽMP již dávno zařadila mezi moderní specializované badatelské knihovny. Neopominutelnou roli zde sehrála detailní katalogizace sbírky starých tisků, již provedla v minulých letech bývalá kurátorka Olga Sixtová. Její popisy tisků, přístupné skrze elektronický katalog knihovny, představují jeden z vrcholů soudobé české judaistiky.

Ad 3) Jedinečná je kombinace bohaté sbírky, edukačních a badatelských aktivit. Tím získává muzeum neopakovatelný po-

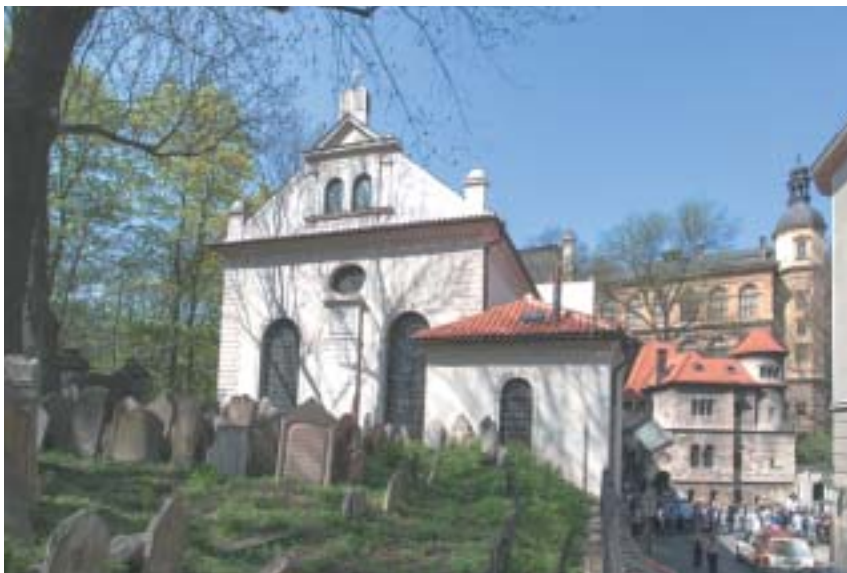

Stříbro českých synagog. Foto ŽMP.

tenciál, avšak vzhledem ke specifické situaci v ČR i nesmírný závazek. Muzeum spolu s Památkem Terezín v naší zemi již po mnoho let úspěšně poskytuje vzdělání o židovské kultuře a historii na všech úrovních škol, jež židovskou problematiku včetně holokaustu někdy naneštěstí téměř zcela opomíjejí. Za to patří všem pracovníkům muzea dík a přání mnoha sil do dalších let!

PAVEL SLÁDEK,
hebraista, FF UK

Ad 1) Žádná muzejní instituce nemá v České republice jednoduchý život. Nejde „jen“ o boj o stále tenčí zdroje financování, o zajišťování výrazného místa na saturovaném mediálním trhu, ale také o boj s urputnou lhostejností „většinové“ české populace. K tomu připočítejme nevyhaslý syndrom „totalitní monokultury“

Pohled na část Starého židovského hřbitova a Klausovu synagogu. Foto ŽMP.

vyústující v řadu těžko vyléčitelných předsudků české společnosti vůči jakékoli odlišnosti od komunisticko-maloměšťácky určené „normy“. Ve světle zmíněných nepříznivých skutečností Židovské muzeum svádí více než důstojný boj směrem k vykonávání svého kulturního, mravního a obecně lidského poslání.

Ad 2) Ke své hanbě ne – mám však živé vzpomínky na krásnou komorní výstavu díla Bedřicha Feigla konanou v Galerii R. Guttmanna na přelomu let 2007/2008.

Ad 3) Jedinečné už je bytostné spojení mezi ŽMP a jeho historickým okolím. I po asanaci, sanitizaci, komercializaci, mystifikaci i banalizaci zůstává Josefov portálem k chápání židovské identity, židovských osudů. A vůbec k chápání křehkých tajemství Prahy, tiše pohřbe-

ných pod lavinou sterilního a stereotypního kýče dneška... **RICHARD DRURY,**
vedoucí uměleckého oddělení
Galerie Středočeského kraje

Ad 1–3) Jako malíř se zaměřuji hlavně na židovskou historii, legendy a tradici a má rodina pochází z východní Evropy, takže pražské Židovské muzeum pro mě představuje nepřekonatelný inspirační památník radostí a tragédií mého dědictví. Prohlížet si výstavy umístěné v synagogách, které jsou samy o sobě historickými skvosty, neznamena jen sledovat historii, ale přímo do ní vstoupit. Ve Spojených státech a v dalších zemích památníky připomínají šoa na místech, která se k hrůzám nacistického režimu přímo nevztahují. Na druhé straně některé evropské památníky stojí tam, kde se hrůzy odehrá-

Ad 1) Ano, naplňuje. Vyslovuji se jako člověk, který židovskou kulturu smí jen obdivovat: a Židovské muzeum v Praze je pro mě nikoli jen památkem, připomínkou a institucí, ale také svědectvím o velkorysém, a přitom pevném národě, jehož městem je kromě jiných díky Bohu i Praha. Ví se, že se zabývám dvěma spisovateli, kteří se propůjčili antisemitismu (Ezra Pound a Louis-Ferdinand Céline). Nikdy jsem v Židovském muzeu proto nebyla ostrakizována: naopak, vždy jsem se mohla přesvědčit o vstřícnosti, která nezapomíná, ale nemstí se. Poučení, rady, vysvětlení i podklady ze strany Židovského muzea pro mě jsou důležité nejen věcně, ale také lidsky.

Ad 2) Ano. Našla jsem ve zdejší knihovně dokumenty z českých zdrojů, které ani Národní knihovna k dispozici neměla.

Ad 3) Nemohu to posoudit. Jen jsem si všimla, s jakou vážností mluví o Židovském muzeu v Praze lidé z amerických a francouzských židovských institucí. Pro mě je jedinečné tím, že je v Praze a že si bez něj Prahu neumím představit.

ANNA KARENINOVÁ, překladatelka,
autorka, literární historička

Ad 1) Židovské muzeum v Praze má nejen výbornou pověst a velké renomé i v zahraničí, ale má zejména záviděníhodný počet návštěvníků, příznivců a přátel. Za dvě desetky let udělalo ve zvoleném tématu obrovský kus práce, gratuluji!

Ad 2) Muzeum romské kultury s ŽMP spolupracuje již řadu let, v poslední době zejména s jeho brněnskou pobočkou, a to hlavně ve věci společných vzdělávacích lektorských programů. Ostatně Židé v minulosti patřili a čeští Židé dnes snad ještě více patří ať už ke skrytým či otevřeným příznivcům a podporovatelům Romů a romské kultury.

Ad 3) Řekla bych, že jedinečnost spočívá v nesmírné historické a umělecké hodnotě jeho sbírkových fondů, v propojení muzea s unikátními architektonickými památkami někdejšího pražského Židovského Města, ale také v úspěšné snaze budovat muzeum současně, moderní, které je schopné připoutat nejen staromilce.

JANA HORVÁTHOVÁ,
Muzeum romské kultury, Brno

Ad 1–3) Měla jsem to štěstí, že jsem v Židovském muzeu v Praze několik let pracovala. Na jednom z prvních setkání redakční rady muzea, kde se řešilo opožděné vydání (pokračování na str. 8)

valy, ale jsou tak nestydaté, že ani neuvádějí, že většina obětí byli Židé. Katastrofické důsledky holokaustu jsou v muzeu neustále přítomné: přes 77 tisíc jmen židovských obětí z Čech a Moravy je vepsáno na zdi Pinkasovy synagogy a synagogy, které jsou dnes Židovským muzeem, už nefungují jako modlitebny. Tyto synagogy v současnosti obklopují luxusní módní obchody světových značek. V tomto smyslu jsou všechny ty obchody Rolex, Gucci a Hugo Boss „antipamátníky“. Vymazávají z paměti stopy po kdysi živoucí, i když převážně chudé židovské komunitě ghetta. Mezi těmito antipamátníky stojí Židovské muzeum jako svědek a jedinečný posel, jenž nám slovy Elieho Wiesela připomíná to, „co si smrt zapomněla vzít“.

MARK PODWAL, malíř, New York

JAK VSTOUPIT DO HISTORIE

Anketa k 20 letům samostatného Židovského muzea v Praze

(dokončení ze str. 7)

publikace, si jeden kolega povzdechl a vyjádřil se v tom smyslu, že vzhledem k věčnosti bychom se tímto malicherným problémem vůbec neměli zabývat. Tehdy jsem nabyla nezvyklého pocitu jistoty a důvěry, který si snažím uchovat.

Židovskému muzeu v Praze vděčím za seznámení se s židovskými dějinami, náboženstvím a kulturou. Vděčím mu za mnoho pracovních zkušeností, za získání přátelství, za podporu a pracovní a osobní rady, které mi zůstávají v mnoha vzpomínkách, ke kterým se často a ráda vracím. Židovské muzeum v Praze je jedno jediné na světě, má kouzlo a atmosféru mnoha století i nedávných let. Má obrovské poslání stále a znovu dokazovat, že židovská kultura je základem evropské vzdělanosti a že každý lidský život je neopakovatelný a jedinečný, ale není jenom náš.

PAVLA NIKLOVÁ, ředitelka newyorské pobočky Knihovny Václava Havla

Ad 1) Domnívám se, že naplňuje. Jako zcela výjimečná turistická atrakce a cíl milionů návštěvníků leckdy budí dojem kamenného „nehybného“ muzea, nicméně jeho aktivity v oblasti badatelské či vzdělávací jsou rozsáhlé. Jen se jim většinou nedostává srovnatelné publicity.

Ad 2) Využívám. Zaprvé se na muzeum obracím jménem našeho nakladatelství – při vydávání judaik se bez odborné pomoci a rad jeho pracovníků, bohatých knižních, rukopisných i fotografických zdrojů lze obejít jen obtížně. Zadruhé rád využívám služeb, které poskytují oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP, jak v rámci přednášek pro veřejnost, tak programů určených školám. A v neposlední řadě se čas od času jdu znovu podívat na krásné expozice, mnohými návštěvníky nepřesně vnímané jako jediné poslání muzea.

Ad 3) V důsledku shromáždění sbírek za protektorátu a zničení prakticky všech židovských komunit za šoa jde o ojedinělý rozsah sbírek, respektive o jejich celistvost v rámci českých zemí (jak historickou, tak geografickou). **PETR KARAS**, ředitel Lauderových škol v Praze

Ad 1) Židovské muzeum v Praze je vynikající studijní a vzdělávací instituce a zároveň památník židovské kultury. Kdykoli jsem v Praze, navštívím několik památek,

ale vždy výstavu, knihovnu a archiv. Po každé jsem nadšena profesionalitou a laskavostí zaměstnanců, kvalitou výstav a publikací. Muzeum je pramen vědomostí, historie a kultury židovské menšiny v Čechách (potažmo v Československu).

Ad 2) Pro svůj výzkum jsem použila ve velké míře sekci periodik knihovny a archiválie. Doufám, že v budoucnu bude muzeum schopné zpřístupnit své sbírky online (skenovaná periodika, jako je to například na serveru Compact Memory.de, orální svědectví a fotografickou sbírku).

Ad 3) Myslím si, že muzeum je jedinečná instituce díky objemu a původu své obrovské sbírky. Doufám, že kniha Magdy Veselské o jeho historii zaujme mnoho lidí. Bylo by úžasné, kdyby muzeum bylo schopné přehodnotit své stálé výstavy a umožnit lidem přístup ke sbírkám v Praze i virtuálně. Památník holokaustu v Pinkasově synagoze nemá obdoby ve své originalitě a svém dopadu na návštěvníky. Židovské muzeum v Praze nemá potřebu nových okázalých budov, jaké mají v Berlíně a ve Varšavě, ale může soustředit investice do stálých výstav, obnovovat je tak, aby byly na úrovni posledních kurátorských metod a historického výzkumu.

TATJANA LICHTENSTEIN, historička, The University of Texas, Austin

Ad 1) Židovské muzeum má mezi českými muzei nezastupitelné postavení. Většina jeho sbírkových předmětů by nebyla vystavena či uložena v depozitáři, kdyby nedošlo k oblundnému vraždění, při kterém zahynula většina židovských spoluobčanů a spolu s nimi zmizely všechny náboženské obce. Nebýt šoa, sloužila by většina sbírkových předmětů dál svým náboženským účelům. Proto vnímám tradičně pojaté expozice jako důstojnou připomínku a památník všech obětí a života, který je nenávratně pryč. Možná by mělo být věnováno více pozornosti badatelskému úsilí o chování Čechů za protektorátu a jejich vztahům k Židům, mnohé by to vysvětlilo i pro léta pozdější.

Ad 2) Především sleduji a navštěvuji všechny výstavy v Galerii Roberta Guttmanna a jsem rád, že začíná být věnována pozornost i událostem, o kterých většina lidí nerada slyší anebo nic neví (současná výstava *Orient v Čechách?*). Škoda jen, že ŽMP nemá pro stálou výstavní sbírku obrazů a jiných uměleckých předmětů.

Ad 3) Muzeum je zcela jistě v celosvětovém měřítku unikátní v množství sbírkových předmětů pocházejících z jednoho poměrně malého území.

JAN PLACÁK, antikvář, nakladatel a vedoucí galerie Ztichlá klika

Ad 1) Židovské muzeum jsem v posledních letech vnímala především prostřednictvím amerických studentů. Myslím, že složitost celého prostoru a jeho historie, samotná historie vzniku muzea by mohla být lépe přiblížena návštěvníkům v úvodní expozici. Dobrá výstava o historii vzniku muzea by rozptýlila různé legendy a mýty (zakořeněná představa o „muzeu vyhnulé rasy“).

Tento úvodní prostor by mohl být výrazně moderní, tím by se vytvořil odstup od historických budov a expozic. Jako příklady mě napadají moderní či modernizovaná židovská muzea v Kodani a v Berlíně – tím ovšem netvrdím, že přístup architekta Daniela Libeskinda je ten jediný možný. Muzejní části ŽMP, expozice v synagogách, mají spíš konzervativní ráz, který dává dobře vyniknout předmětům samým. Expozice zmíněného ŽM v Berlíně citlivě využívá moderních technologií (např. faksimile dokumentů, kterými lze listovat), úspěšná je v tomto ohledu i expozice v synagoze Hartmanicích či v židovské škole v Jičíně. Podobných prvků by se dalo využít kupříkladu ve Španělské synagoze, v přiblížení novin či literárních děl. V ostatních synagogách by multimediální prvky mohly působit rušivě, někdy média nahrazují nedostatek originálních výstavních předmětů, což opravdu není případ pražského ŽM. Z mé zkušenosti vyplývá, že není nutné ani dobré navštívit naráz všechna místa, ke kterým opravňuje vstupenka. Nezdá se mi úplně logické navštívit Staronovou synagogu, a směřovat odtud do Pinkasovy, památníku šoa, a pak pokračovat středověkem (hřbitov) a tradicemi v Klausové.

Ad 2) Ano, jak jen to jde. Zvláště výstavy v Galerii R. Guttmanna se mi líbí, vystavuje předměty, které běžně nejsou v muzeu k vidění (např. staré tisky), aktuální výstavy jsou důležité zvláště pro české návštěvníky, kteří do muzea běžně nechodí.

Ad 3) Je unikátní tím, že zahrnuje nejen didaktické expozice, ale celou část města, hřbitov, synagogy – jak prostory, které se používají ke svým původním účelům, tak místa, která byla přetvořena v památníky.

VERONIKA TUCKEROVÁ, germanistka, Harvard University, Cambridge

VELVYSLANEC S MÍČEM

Do Prahy přijela bývalá basketbalová legenda Tal Brody

Na počátku září navštívil Prahu zajímavý host: někdejší americká basketbalová legenda, muž, který se roku 1965 rozhodl odejít do Izraele a reprezentovat židovský stát. Do Čech přijel jako první izraelský velvyslanec dobré vůle.

Z NBA DO MAKABI

Sympatický, štíhlý Brody, jemuž byste těžko hádali jednadsmesát let, se narodil v Trentonu v New Jersey, rodina jeho otce – jak napovídá příjmení – pochází z východní Evropy. Tal začal s basketballem už v osmi, v době středoškolských studií hrál za New Jersey a po absolvování pokračoval na University of Illinois, v níž se stal členem univerzitního týmu. Byl rychlý, mrštný a vynalézavý hráč, skvělý střelec a přihrávač. Roku 1965 byl Brody jmenován jedním z deseti nejlepších amerických basketbalistů.

V srpnu téhož roku se jako vedoucí americké basketbalové výpravy na makabiádu poprvé v životě dostal do Izraele. Jeho tým získal zlato a Brody dostal nabídku na angažmá v národním týmu i pozvání zůstat v zemi, které mu navrhl sám generál Moše Dajan. Brody dosud nikdy neopustil Spojené státy a pobyt v Izraeli si představoval jako návštěvu mezi lidmi, kteří jezdí na velbloudech a spí ve stanech. Místo toho se ocitl v moderní společnosti a setkal se s Židy z celého světa. Rozhodl se zůstat.

Předtím se však vrátil do Ameriky, aby tu získal univerzitní titul z psychologie a současně odmítl hrát za americkou NBA (nejvyšší basketbalovou ligu v USA). Místo toho vyrazil do Izraele.

JSME NA MAPĚ

Do Brodyho příjezdu končival národní tým v Evropském poháru pravidelně v prvním kole. Díky němu zavedl trenér jinou taktiku, do hráčů jako by se vlila nová energie a s Brodym v čele začali vítězit. Ve volném času Brody trénoval vojáky sloužící u hranice s Jordánskem. Svůj původně roční pobyt si prodlužoval přes to, že sílilo napětí mezi Izraelem a Egyptem a Sýrií. Když byla válka na spadnutí, dostal Brody telegram od amerického ministerstva zahraničí – má okamžitě odjet do bezpečí. Brody nejenže neodjel, ale nabídl se, že bude dál trénovat své vojáky. Do Ameriky se vrátil

roku 1969, aby splnil vojenskou povinnost ve válce ve Vietnamu. Po základním výcviku se stal členem armádního týmu, později i amerického národního týmu. Roku 1970 odjel nadobro a jeho alija vzbudila v Izraeli obrovské nadšení.

Stal se kapitánem Makabi Tel Aviv a roku 1977 vedl svůj tým v Evropském poháru. Izraelci se v něm měli utkat s velmi obávaným protivníkem, armádním ruským týmem CSKA Moskva.

Pamětníci hokejových zápasů československých a ruských hokejistů si dove-

Tal Brody. Foto archiv.

dou představit, jaký význam Izraelci i Rusové tehdy hře přikládali. Vrcholila studená válka, Rusko vyzbrojovalo arabské nepřátele Izraele, navíc proti sobě stáli reprezentanti třímilionového státu proti říši o 290 milionech lidí. A výsledek? Tým Makabi vyhrál 91 ku 79! Když Brodymu reportér strčil před ústa mikrofon, ten se silným americkým přízvukem pronesl větu, již pak nadšeně opakovaly tisíce Izraelců a dalším tisícům vechnala slzy do očí: „*Anachnu al hamapa, ve anachnu nišarim al hamapa*. Jsme na mapě. A na mapě zůstaneme.“

Izraelský tým nakonec vyhrál celou soutěž: byl to dosud největší úspěch Izraele v mezinárodním sportu. Brody se stal národním hrdinou a roku 1979 prvním sportovcem, který získal nejvyšší státní ocenění – Izraelskou cenu.

„NA PENZI“

Tal Brody je nejen skvělým sportovcem (poté, co odešel do „penze“, zůstal v Makabi TA jako pomocný trenér), komentátorem izraelské televize a členem

správní rady, která organizuje makabiády, má za sebou i obchodní dráhu, dobořinné akce a zajímá se i o politiku. Roku 1985 se podílel na vzniku basketbalového učiliště Bnej Herzlija.

Poté, co se několik let angažoval i v politice (za stranu Likud), ho roku 2009 oslovil premiér Netanjahu s prosbou, zda by přijal zcela čerstvou a čestnou funkci – být prvním izraelským velvyslancem dobré vůle. A tak Brody již čtyři roky objíždí USA a svět a mluví se středoškolskými a univerzitními studenty či na různých shromážděních. Svou misi komentoval roku 2010 takto: „Nevím, co ti lidé cítí, ale naslouchají mi. Nikdo neodešel rozčilený. Snad proto, že ve mně vidí sportovce a ne politika, který chce, aby Izrael šel na odbyt.“

V PRAZE

Jeho pražský program byl poměrně krátký (strávil zde jen dva dny), ale o to intenzivnější. FŽO mu připravila sérii setkání, která vedle židovských spolků a organizací, především sportovního klub Hakoach, České unie židovské mládeže a Laudеровých škol, zahrnovala i schůzky s českými sportovci. K údivu některých mladších českých účastníků při nich vyšlo najevo, že i za tuhé éry komunistické normalizace se hrálo mnoho zápasů, ve kterých se utkávaly československé týmy s Makabi TA. Například Jiří Zedníček, bývalý špičkový hráč a basketbalový reprezentant, který svého času vedl českou basketbalovou federaci a byl i místopředsedou Českého olympijského výboru, byl dle svých slov vždy nesmírně hrdý na to, že se s Talem seznámil již počátkem 70. let, spřátelili se a tohle přátelství jim vydrželo dodnes.

Na Lauderovy školy zavítal i se svou ženou a setkal se zde se studenty vyššího gymnázia. Vyprávěl o celospolečenském významu úspěchu izraelských sportovců v průběhu politicky a vojensky obtížných 60. a 70. let a věnoval se samozřejmě i nedávným bojům v Gaze. Studenti ocenili jeho nasazení, byť i oni sami s ním v ledasčem polemizovali. Názor jedné posluchačky za všechny: „Pan Tal Brody na mě působil jako velmi milý a srdečný člověk. Jsem si jistá, že vše, co nám řekl, myslel upřímně, což je v dnešní době (zvláště v hovorech o politice) velmi vzácné. I když jsem s mnoha jeho názory nesouhlasila, upřímnost, s jakou je představoval, rozhodně oceňuji.“

(am, tgv, tk)

ORIENT V ČECHÁCH?

Výstava o židovských uprchlících za první světové války

Sté výročí první světové války připomíná celá řada výstav či dokumentárních filmů. Tento zájem vychází z pochopení skutečnosti, že Velká válka – jak se jí říkalo, než byla očíslována a do jisté míry překryta i tou druhou – znamenala zásadní přerov v evropských dějinách a v mnohém předznamenávala další hrůzné události 20. století. Zatímco dříve stály v centru zájmu historiků zejména bitvy a významné politické události, dnes se stále více věnují i životu civilistů, rozpadu autority státu či například posunům v genderových vztazích. Výstava *Orient v Čechách?* v Galerii Roberta Guttmanna v Židovském muzeu v Praze usiluje o připomenutí dalšího významného aspektu první světové války: uprchlíků, kteří museli z frontových oblastí utéct do vnitrozemí habsburské monarchie. Tématu uprchlíků a migrace – v České republice často opomíjeného – se navíc Židovské muzeum v Praze bude věnovat i v dalších výstavních a vzdělávacích projektech.

První světová válka vyvolala bezprecedentní pohyb obyvatel, kteří utíkali před posunem fronty nebo byli evakuováni armádou. Jen v carském Rusku mohla být v pohybu až desetina obyvatel, jejich počet ke konci války mohl dosahovat kolem pěti milionů. Carská armáda navíc do vnitrozemí bezohledně deportovala příslušníky menšin, které byly považovány za neloajální – mezi nimi především Židy a etnické Němce. Státisíce Belgičanů opustily své domovy a mnoho z nich se uchýlilo do Velké Británie. V habsburské monarchii mohlo být v roce 1915 na útěku více než milion lidí – Židů, Poláků či Rusínů z Haliče a Bukoviny nebo Chorvatů a Italů z jižní fronty.

ÚTĚK PŘED POGROMY

Své domovy uprchlíci opouštěli z obav z posunu fronty, z násilí vojáků vůči civilistům či z loajality ke své zemi. Často utíkali ze zcela zničených městeček a vesnic. Židé navíc z obav před pogromy ze strany ruské armády a zejména obávaných kozáků. Obviňování ze špionáže, ponižování, popravy, znásilňování a plenění patřilo k jejich každo-

denní zkušenosti v Rusy obsazené východní Haliči a na Bukovině. Odhaduje se, že zhruba polovina z 800 tisíc Židů z Haliče, jejíž východní část byla již na samém počátku války obsazena ruskou armádou, uprchla do vnitrozemí; další desetitisíce z Bukoviny. Židovský tisk v hrůzných barvách líčil pronásledování Židů ruskou armádou. Tyto zprávy navíc navazovaly na již dříve existující obraz carského Ruska jako země, kde nebyli Židé zrovnoprávněni a kde docházelo k pogromům (od 80. let 19. století). Vídeňský list *Jüdisches Kriegsarchiv* (Židovský válečný archiv) tak například, mezi mnoha podobnými zprávami, uváděl:

„Do Bohorodzan přijeli v lednu [1915] rakousko-polští legionáři. Od Židů dostali ubytování a potraviny. Brzy se stáhli zpět. Ruskému veliteli

Zaleszczyki/Zališčiky, muž stojící mezi troskami židovské čtvrti, přibližně 1917. Foto Národní archiv.

ve Stanislavi byl prohrěšek Židů ihned udán. Vyslal ‚trestnou expedici‘ čtyř set kozáků. Ti obec zapálili, vytáhli židovské ženy a dívky z domů (...) a uspořádali orgie pod širým nebem. Všechny ženy a dívky, jichž se kozáci zmocnili, byly zhanobeny. Tito nešťastníci táhli polonazi ve strašlivé zimě a hladu pěšky z vypálené obce do Stanislavi. Mnozí se zhroutili.“

České země hrály jako útočiště uprchlíků velmi významnou roli, a to i z toho důvodu, že Uhersko (tj. i včetně současného Slovenska) uprchlíky z Předlitavska nechtělo podporovat. Odhaduje se, že téměř sto tisíc lidí, mezi nimi většina Židů, tak bylo do západní části mo-

narchie posláno přes tranzitní tábor v Uherském Hradišti. I když přesná čísla nejsou známa, mohlo v českých zemích v roce 1915 žít kolem 150–200 tisíc uprchlíků. Počet židovských uprchlíků se tak v jejich nejvyšším stavu zhruba vyrovnal početnímu stavu českých a moravských židovských náboženských obcí. Šlo tak o první významné setkání s uprchlíky v moderních českých dějinách – vždyt v desetiletích před první světovou válkou nebyla habsburská monarchie atraktivním útočištěm a starosti úřadů spíše vyvolávala hospodářská a politická emigrace do vysněné Ameriky.

Po první světové válce byli tito lidé, kteří výrazně poznamenali válečnou zkušenost české společnosti, rychle zapomenuti – v nově vzniklém československém národním státu si je málokdo chtěl připomínat. Je zajímavé, že i v rozsáhlých sbírkách Židovského muzea nejsou uloženy žádné předměty, jež by uprchlíci doložitelně s sebou

přivezli nebo je při svém pobytu v českých zemích používali. A tak nejvýznamnější fyzickou stopou jejich pobytu zde zůstávají náhrobky rozptýlené na židovských hřbitovech v mnoha místech českých zemí.

PODPORA A KONTROLA

Uprchlíci přicházeli často bez přípravy, nedostatečně oděni a bez možnosti obživy do vnitrozemí habsburské monarchie a vyžadovali okamžitou pomoc. Stát poskytoval nemajetným uprchlíkům základní podporu, ovšem ze státního příspěvku 70 a později 90 haléřů na hlavu a den se dal pořídit možná bochník chleba – i když to bylo kvůli nedostatku zá-

kladních životních potřeb stále obtížnější. Podpora byla ale spojena s dalekosáhlou kontrolou. Uprchlíci se nemohli volně stěhovat a museli žít v jednom z určených uprchlických míst – většinou menších obcí či vesnic. Na přelomu let 1914 a 1915 ministerstvo vnitra nebo místodržitelství zakázaly vstup dalších uprchlíků do velkých měst, jako byly Vídeň či Praha – ta jimi již byla přeplněna. Uprchlíci tak byli přikazováni do desítek obcí v českých zemích, kde žili v malých nabitých ubytovnách nebo bytech. Byli většinou podporováni místními židovskými obcemi a přicházeli zde více do kontaktu s místními obyvateli – což vedlo k častým konfliktům. Vyostřování negativních a předsudčných názorů na židovské uprchlíky často zachycují místní kroniky.

Symbolem kontroly se staly barákové tábory, které narychlo vznikaly již od prvních měsíců války a v nichž byly ubytovány tisíce a někdy i desetitisíce uprchlíků. Často v nich panovaly špatné podmínky, bahnitě ulice mezi dřevěnými baráky nebyly dlážděny a mnohdy tam byla nedostatečná kanalizace. V barácích panovala zima, řádily epidemie a v jejich důsledku vysoká úmrtnost, zvláště u dětí. Již v prvních týdnech války tak například překotně vznikly na jižní Moravě tábory v Mikulově, Pohořelicích a Kyjově – ty měly pomoci zachytit židovské uprchlíky, aby se nedostali do Vídně. Když například vídeňský židovský novinář Emil Kläger, který byl známý zejména svými sociálními reportážemi z prostředí vídeňské chudiny a bezdomovců, navštívil počátkem roku 1915 tábor v Mikulově (na vrchu Muchově), našel tam lidi, kteří náleželi „k nejchudšímu proletariátu východní Haliče“ – movitější uprchlíci totiž raději bydleli v okolních obcích. V táborech v jeho prvních měsících řádily spalničky, často komplikované zápallem plic, které si vyžádaly četné oběti mezi dětmi. Ve zhruba stejnou dobu tábor navštívil také Max Pollak, zřejmě jako kreslíř rakousko-uherské armády. Série deseti grafických

listů, které z této návštěvy vznikly, ukazují každodennost a stylizovanou beznaděj života v táborech – na jednom z obrázků například maminka nebo babička vyčesává holčičce vlasy, pochopitelně od vši, což názorně vypovídá o zdejších hygienických podmínkách. Později se zřejmě život v jihomoravských táborech zlepšil – dokladem snad může být i fotografie krásné dřevěné synagogy, kterou si v Mikulově uprchlíci zřídili.

V Čechách hrál podobnou roli tábor v Německém, dnes Havlíčkově Brodě postavený v létě 1915 podle už hotových plánů ústavu pro choromyslné.

Ubytovna uprchlíků ve Velkém Meziříčí. Foto Rakouský státní archiv.

Zahrnoval 53 obytných baráků, sedm kuchyní a tři sklady. Zpočátku byl určený pro vysídlené Italy a později hlavně pro chudé židovské uprchlíky. Kvůli značné úmrtnosti v době tyfové epidemie zde dokonce musel být zřízen zvláštní tyfový hřbitov. Fotografické album zachované také v Židovském muzeu ukazuje nejen postupnou výstavbu tábora a jeho vybavení, ale obsahuje také řadu aranžovaných fotografií ultraortodoxních židovských mužů.

Život uprchlíkům ulehčovaly pomocné organizace, které poskytovaly především materiální podporu, ale také pečovaly o školní vzdělání či národní kulturu uprchlíků. Tábory i pomocné organizace byly většinou rozděleny podle etnického a náboženského klíče. Uprchlíci tak nebyli vnímáni pouze jako lidé, kteří potřebují pomoc, ale též jako příslušníci etnických či náboženských skupin, jako Židé, Poláci, Rusíni, Italové a další.

CIZINCI V NÁRODNÍM STÁTĚ

V době velkého nedostatku potravin a základních životních potřeb se židov-

ští uprchlíci (na rozdíl od ostatních skupin uprchlíků) stali cílem nevybíravých kampaní, v nichž byli v tisku vykreslováni jako zaostalá a kriminální skupina. Právě po vzniku Československa sílily požadavky na jejich návrat do původního bydliště (velká část uprchlíků se ale do svých domovů vracela již od druhé poloviny roku 1915). Stát jim přestal vyplácet finanční podporu a usiloval o jejich co nejrychlejší vystěhování. Ovšem pro Židy z Haliče a z Bukoviny byl návrat velmi obtížný. Přes jejich domovy se několikrát přehnala fronta a mnohé štetly byly zcela zničeny. Ve východní Haliči navíc násilí neskončilo a v době ukrajinsko-polských bojů docházelo k dalším pogromům. Vznik polského národního státu, v němž se ocitali v roli etnické menšiny, pro uprchlíky představoval další nejistotu.

Nenávist vůči této skupině „východních“ Židů hrála významnou roli ve vývoji českého antisemitismu na počátku první republiky. Poukazováním na „východní“ Židy jako na ty, kdo nepatří do společenství občanů a národa, čeští nacionalisté usilovali o stmelení české národní společnosti proti společnému nepříteli. V létě 1919 pak tyto kampaně na různých místech – například v Brně a Moravské Ostravě – vyvrcholily shromážděními, demonstracemi a hrozbami násilím.

Po první světové válce proto mnozí z uprchlíků patřili ke zhruba deseti milionům lidí, kteří hledali nový domov. V roce 1918 se z uprchlíků, kteří se nemohli nebo nechtěli vrátit do svých zničených domovů, ze dne na den stali cizinci. Namísto společného prostoru habsburské monarchie naráželi na hranice, pro jejichž překročení potřebovali cestovní pasy a často i víza. Mnozí z nich se v době národních států stávali lidmi bez státního občanství.

Příběh židovských uprchlíků z doby první světové války je proto také symbolickým úvodem do 20. století, století lidmi bez státního občanství...

Výstava, jejímiž autory jsou Michal Frankl, Jan Wittenberg a Wolfgang Schellenbacher, je v Galerii Roberta Guttmanna ke zhlédnutí do 1. února 2015. V příštím čísle přineseme pokračování věnované reflexím odlišnosti „východních Židů“.

MICHAL FRANKL

VAZENY PANE PEKNY

Z dopisů Rudolfa Vrby k redakci knihy *Utekl jsem z Osvětimi*

Před 90 lety, dne 11. září 1924, se ve slovenských Topoľčanech narodil Walter Rosenberg, jenž do historie vstoupil jako **RUDOLF VRBA** (zemřel roku 2006 v kanadském Vancouveru). Muž, který spolu s Alfrédem Wetzlerem dokázal 7. dubna 1944, měsíc po likvidaci „rodinného tábora“, uprchnout z vyhlazovacího tábora Osvětimi a poté sepsat zprávu o průmyslovém vraždění Židů. Díky reakci, kterou vzbudila na Západě (jakkoli nebyla tak rázná, jak si Vrba s Wetzlerem představovali), zastavil admirál Miklós Horthy v červenci deportace maďarských Židů do Osvětimi, čímž se zachránilo až 200 tisíc lidských životů.

Toto jsou dnes už známá fakta. Nám se dostalo té cti, že nakladatelství Sefer vydalo roku 1998 poprvé česky knihu, v níž R. Vrba svůj útěk zpracoval. Nedávno jsme v redakčních složkách objevili desky s korespondencí, již vedl náš vloni zesnulý kolega Tomáš Pěkný (zemřel 17. listopadu 2013) s R. Vrbou během redakce překladu jeho textu. Ukazuje legendární osobnost, která ani v „boji“ o podobu textu (a hlavně název) nezapře svou silnou individualitu, nezlomnost i averzi k poválečné snaze komunistických historiků vyložit Vrbovu a Wetzlerovu zprávu „po svém“ a též ostrážitost vůči popíračům holokaustu.

V duchu též dodatečně smekáme před Tomášem, neboť nepatřil k lidem, kteří se snadno smíří s odlišným názorem nebo snášíjící ironické poznámky – nicméně před člověkem Vrbova kalibru musel couvnout i on. (Vrbovy dopisy jsou psány bez diakritiky – což dodržujeme jen v úvodě; opravujeme též zjevné překlepy a hrubé gramatické chyby. První text byl poslán jako dopis, druhý a třetí ve faxové podobě.) (am)

Pan Tomas Pekny
Sefer-Respect, 120 00 Praha 2
Sokolska 66, Fax 011-420-2-2423-1909
14/IX/1997
2+4 strany, uhrnem 6 stran

Vazeny pane Pěkný,
děkuji za Váš fax ze dne 5/IX/1997. Při druhém pokusu to tady přišlo bezvadně. Doufám, že jste měl hezkou dovolenku. Já jsem si mezitím popra-

coval na Vašem textu předmluvy nebo doslovu. Celkový rámec se mi zdá výborný, ale mám různé připomínky k detailům. Původně jsem neměl v úmyslu vyčíslit všechny změny a opravy Vašeho textu, které si dovoluji navrhnout. Když jsem se do toho dal, uvědomil jsem si, že by to byla

Rudolf Vrba v devadesátých letech. Foto archiv.

malá disertace, že to napsat a vysvětlit by mně přidalo hodně psaní (a Vám čtení) a tak jsem se rozhodl pro jiný přístup. Jelikož jsem něco z textu navrhnul vynechat, něco přidat a něco změnit, tak jsem text přepsal do formy, v jaké by mi Váš text plně vyhovoval, což mně ušetří mnoho vysvětlování. Namísto obsáhlého vysvětlování přidávám k textu čtyři přílohy jako dokumentaci a šipkou jsem označil místo, které každá příloha má vysvětlit a zdůvodnit mnou navrhovanou změnu. (Toto vše zasílám leteckou poštou zvláště.) Jelikož mnou navrhované změny nejsou v ničem podstatné a duch Vašeho textu nemění, doufám, že je budete považovat za přijatelné a je schválíte. Bohužel jsem to mohl napsat jenom bez české diakritiky, ale já již jsem se naučil číst české a slovenské noviny na internetu bez těch háčků z časů husitských.

Tady by jsem si dovolil jenom jednu poznámku. Dokud jsem žil v Praze, i Útěk i Zpráva byly považovány za

„tajné“ a tabu, nevím proč. Jen co jsem odešel do emigrace v srpnu 1958, hned se ustálila nějaká „komise“ a začaly se **ještě ve stejném roce** a pak v období 1958–64 vyrábět různé královské spisy, podle kterých já (a také Wetzler) jsme byli pouze pošťáci, který jednali podle plánu nějaké mytologické Organizace Na Záchranu Židů a která byla v pozadí vedená nějakou stranou, samozřejmě Stranou, víme kterou. Nikomu nic nezazlívám,

vždyť to se dělo za neostalinského režimu a ty, co ty královské spisy podepsali nebo i podle platné módy sestavili, by se nebyli ubránili ani bytovému úřadu. Ale některým starším pánům, kteří o mém útěku i dodnes vědí víc než já, se ještě to všechno z hlavy nevykouřilo. Je to také lidské snažit se vylepšit nejen budoucnost, ale i minulost. Alas, odbojové organizace tehdy neprojevovaly příliš

velký zájem o osud deportovaných židovských občanů a ten zájem se více probudil až dodatečně, jestli vůbec. Odbojové organizace nám žádné informace aneb čísla o židovských obětech v Osvětimi nepodaly, a pokud nějaké měly, tak je měly od nás přímo z Rampy a ze Zprávy Vrby-Wetzlera. (Uvádím obě jména podle abecedy, dokud nevidím nějakou evidenci, že by se abecední pořádek měl změnit.)

Myslím, že titul knížky „Útěk z Osvětimi“ není vhodný z důvodu, že Kulka dal ten název své knize o Ledererovi [*Útěk z tábora smrti*, pozn. red.]. Já jsem právě podepsal smlouvu na nové německé vydání s velkým berlínským nakladatelstvím a ty na tom trávíš, aby se zachoval původní název „Ich kann nicht vergeben“; ještě letos vyjde nové kanadské vydání v angličtině, vydá to Regent College, což je tady velmi vlivná křesťanská fundamentalisticky orientovaná skupina (ne „sekta“, to slovo nemají rádi). Zajímavé je, že také chtějí jako titul to

původní „I cannot forgive“. A pro české vydání také navrhuji „Já nemohu odpustit“. Myslím, že svět se pomalu probouzí pochopit plnou realitu holocaustu. A prosím, nebojte se toho „Já“, u Vás dlouho vychovávali celou generaci na to, že „já“ je jenom první sekretář, jinak každý je anonymní částkou nějakého „my“ aneb já je strašně neskromný. Tady ještě pořád je v oblíbené ta neskromná a reakční víra v individualitu a v nějaké „já“.

Tak teď se těším na to, že dostanu ke schválení Vámi upravený text mojí předmluvy, ujišťuji Vás, že si Vašich připomínek vysoce vážím.

Pane Pěkný, já vidím, že Vaše mlýny melou jistě. Ale trochu pomalu.

Tak se těším brzo od Vás slyšet a zatím Vás srdečně zdravím,

s úctou Váš Rudolf Vrba

16. 10. 1997

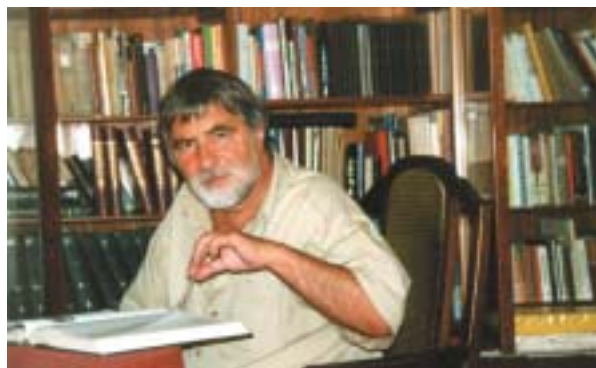
Vazeny pane Pekny,

pracuji na podrobné odpovědi na Váš 14-stránkový fax ze dne 7. 10. 1997 a na všechny Vaše dotazy a připomínky dám patřičná vysvětlení. Jelikož naše korespondence je v jazyku českém, nemohu diktovat sekretářce, a tak to nejde tak rychle, jak by jsem chtěl. Vy jste mne nechal čekat s odpovědí asi pět nebo šest měsíců, já to teď nezvládnou tak rychle, školský rok začal, mám jiné povinnosti také ale přes tento víkend to bude, vždyť jenom Vašich otázek je přes 40 a mám také připomínky k různým překlepům a jiným problémům, jichž jste se ve Vašem dopise dotknul a jiné detaily Vašich otázek jako jména a podobně (jako Joel-Jo'l a Kasztner-Kastner) musím kontrolovat teď v rychlosti přes knihovnu a různé zdroje říkají různé verze. Pošlu to faxem, doufám již asi v neděli večer, to jest u Vás v pondělí ráno, 20. října, na Vaši adresu v Respektu. Může se to i o jeden nebo dva dni protáhnout.

Zatím k titulu. Považuji za **naprosto nevhodný** Vámi navrhovaný název „Útěk z Brzezinky blízko Osvětimi“ – mně to připadá, že si ze mne někdo dělá legraci, anebo vůbec neví, o co jde. Brzezinka byl název vesnice, která tam stála, než se „Osvětim“ stala tím, čím je jako pojem (a ne jako město nebo geograficky definované místo)

a název Vámi navrhovaný způsobí jenom další zmatek v hlavách nezkušených českých čtenářů. Úřední název toho místa byl Auschwitz II, ale také jiné názvy používali nacisté, aby zmátli veřejnost, anebo takové názvy užívali zkušení vězni, jelikož oni věděli, o co jde. Také to bylo **skutečné centrum** Osvětimi a změnit to na „Útěk z Brzezinky **poblíž** Osvětimi“ jako titul by de facto znamenalo, že nepopisují události v Osvětimi, nýbrž události, které se udály poblíž Osvětimi, výborný nápad pro neonacisty a jejich hlavní přístup, to jest dělat zmatek v pojmech. Tak já jsem nebyl vůbec v Osvětimi, nýbrž někde „poblíže“. Hotový guláš. Na takové věci Faurisson jenom čeká!

Kulkova kniha, říkáte, vyšla dosti dávno, ale vyšla **náhodou** v USA **současně** s tím, když jsem dal souhlas s titulem a dověděl jsem se o Kulkově knize až později. A co tím myslíte „dosti dávno“? 20 let? 200 let? 2000 let? Lederer utekl z baráku 50 metrů vzdáleného od mého baráku, tak to bylo z Osvětimi, a já jsem utekl „z po-

Tomáš Pěkný v redakci nakladatelství Sefer. Foto Jiří Daniček.

blíže Osvětimi“? Jak se má na to dívat nevinný český čtenář za dalších 35 let? Vždyť ty tituly stejně budou brzo všude v počítačích! Já tady již nepoužívám katalog, a když spojím můj počítač s Univerzitní knihovnou telefonicky, pak všechny tituly se slovem Osvětim se objeví na mé obrazovce! Co s tím bude dělat český čtenář za 10–20 let? Vraždili plynem v Osvětimi nebo to bylo **poblíž**? Bylo to vůbec?

Navrhuji název: „Utekl jsem z Osvětimi“, v první osobě, knížka je také psaná v první osobě, a tady každý hodnotí tu knížku hlavně kvůli tomu, že je to v první osobě psáno, čili třeba nedokonale, ale zřejmě autentické (!), tak

proč by se to v Čechách nehodilo? Můžete mi to laskavě vysvětlit? A proč se to tak výborně hodilo ve Francii, kde rozebrali tři **různá** vydání během roku!? (Vydavatelé: 1. Ramsy, 2. Le Grand Livre du Mois, 3. Pocket Press!, všechno známí a zkušení vydavatelé!)

Nakonec by jsem se rád zeptal, co bude na obložce? Můžu to vidět, než to půjde do tisku? A jaké fotografie tam chcete dát? Proč nechcete moji autentickou fotografii z toho roku ve vojenské uniformě československého partyzána? V Bostonu jsem slyšel na přednášce jednoho známého anglického generála vzpomínat na Útěk a Zprávu jako jeden z významných a dobře vojensky promyšlených a provedených činů. Nebo namísto žida-bojovníka se líp hodí fotografie nějakého Žida?

Zdravím Vás,

Váš Rudolf Vrba

Na Tomášovu otázku, jak je možné, že ká-pové i vězni často používají v originále poměrně jemné expresivum probohaživýho a že dokonce Židé říkají Ježíšmarja, odpovídá R. V. takto:

3. 1. 1997

To máte úplně pravdu, pane Pěkný. Jenomže my jsme psali knihu v Londýně v roce 1963, a to byly docela jiné časy. Pan Bestic [spoluautor anglického orig., pozn. red.], který je irský katolík, měl strach vzbudit pohoršení a tím uškodit

knize. Takže „jebem mu boha“, „job jeho mať“, „kurva mať“, „verfluchte arschloecher“, „juedischer drecksack“, „z kurvy syn“, „Hurensohn“ a dokonce jiddish „Hirensin“, „Gehirter in tuches“ atd by nám neprošlo tenkrát v Londýně bez škod. Dnes je jiná doba a prosím, upravte to volně, třeba na ten mírný sakra hergot podle potřeby. Pan Bestic rád nechal Židy nadávat Ježíšmarjá, aby se anglickému publiku zdáli víc podobní normálním lidem. Nikdo si to moc nevšimnul, jenom jeden maďarský kritik v maďarském deníku v Tel Avivu, který se nad tím Ježíšem rozčilil víc než nad osvětimskou skutečností.

Váš Rudolf Vrba

LETEM ALSASKÝM SVĚTEM

O židovských památkách francouzského regionu

Alsasko tvoří nejvýchodnější část Francie. Toto území má starou historii a kvůli své hraniční poloze bylo také po staletí předmětem bojů mezi sousedními zeměmi. Ačkoli se zde často bojovalo, dnešního návštěvníka upoutají především neobvykle dochované malebné vesničky a městečka s hrázděnými barevnými domky a renesančními kašnami, středověká opevnění měst a siluety hradů na panorámatu Vogéz. Jakmile překročíte hranici z průmyslového Porýní, překvapí vás nečekaný klid, zeřeň a posléze i velké lány vinic, výjimečnou atmosféru dotvářejí skupiny bílých čápů, přilétajících sem po staletí hnízdit z Afriky. Ve zvláštním

suchém a teplém podnebí, chráněném Vogézami na západě, Schwarzwaldem na východě a švýcarskými Alpami na jihu, se daří pověstným odrudám alsaských aromatických bílých vín jako Rieslink, Gewürztraminer, Muscat, Pinot Gris či svěží Pinot Blanche. V jižní části země vede v délce 180 km historickými městečky od Marlenheimu do Thanu známá *Route du Vin*, na níž lze navštívit četné romantické vinné sklípky. Vedle vína je Alsasko známé také bohatou lidovou kulturou, tradicemi a dialekty (alsaská němčina) i originální kuchyní. Tato oblast je jedinečná také bohatou židovskou historií a hustou sítí starých židovských sídel a památek.

HAGUENAU, PFAFFENHOFFEN, BOUXWILLER

Města, městečka a vesnice zde vypadají docela jinak než v průmyslovém dolním Porýní – jsou to starobylá sídliště se středověkými a renesančními hrázděnými domy, které jsou dodnes obývané a zřejmě zcela vyhovují zdejšímu poklidnému způsobu života. Na severu jsme se nejprve zastavili v mě-

stečku **Haguenau**, které je jednou z nejstarších středověkých židovských obcí Alsaska s dramatickou historií. V době Černé smrti zdejší židovská obec zcela zanikla, ale zanedlouho zde vznikla nová. V roce 1528 Joseph

Domy v židovské čtvrti v Bouxwilleru.

ben Gershom z Rosheimu dosáhl u císaře odvolání vypovězení, nařízeného městem. Haguenau se poté stalo útočištěm Židů z okolních obcí a později se zde usazovali i uprchlíci z Polska. Dnes má dosti početnou židovskou obec a obnovenou synagogu z červeného pískovce z roku 1821. V nedalekém **Pfaffenhoffenu** jsme mohli navštívit nejstarší zdejší synagogu z konce 18. století, menší hrázděnou stavbu v rue du Temple se zimní modlitebnou s venkovským nábytkem, mikví ukrytou pod podlahou, dochovaným lidovým aronem ha-kodeš, parochety rozvěšenými na stěnách a ženskou galerií. Ve zdejšímu Alsaském muzeu jsou vystaveny ukázky místní keramiky a selských krojů, nábytku a na skle malovaných obrázků.

Stará synagoga v Pfaffenhoffenu.

Ještě zajímavější je nedaleké městečko **Bouxwiller** s velmi dobře dochovanou starou částí s hrázděnými domy pastelových barev, kde bývala židovská čtvrť a středověká synagoga. Hned za hradbou starého města byla v rohu náměstí na počátku 19. století postavena synagoga nová, dnes s muzejní expozicí věnovanou životu a zvykům alsaských Židů. Jejím tvůrcem a kustodem v jedné osobě je Gilbert Weill, dlouholetý ochránce a propagátor zdejších židovských památek.

FRANCOUZSKÝ JERUZALÉM

Štrasburk je sídlem vážené a aktivní židovské obce, která má asi 12 tisíc členů a z níž prý pochází většina rabínů ve Francii. Souběžně s proslulou gotickou katedrálou s krajkovým průčelím a vysokou věží (1277–1439), kterou obdi-

voval Goethe, probíhá napříč starým městem rue des Juifs, v níž pamětní desky připomínají středověkou synagogu a rituální lázeň, bývala zde i židovská pekárna. Součástí Alsaského muzea lidového umění (založeno 1907) v renesančním domě je také

expozice věnovaná životu alsaských venkovských Židů s bohatou sbírkou kulturních předmětů, keramiky a krojů. Středověké židovské náhrobky najdete zase v muzeu katedrálních plastik. V parku za východním okrajem starého města v rue Grand Rabbin René Hirschler stojí pozoruhodná Synagogue de la Paix (1958) s bronzovou menorou a mříží v průčelí, která nahradila starou konsistoriální synagogu na Quai Kleber, zničenou nacisty.

Když byl po zničení zdejší komunity ve 14. století pobyt Židům ve Štrasburku zakázán, vzniklo několik obcí v jeho okolí, největší na jeho dnešním předměstí **Bischheimu**. Na místě zdejší zbořené synagogy stojí dnes nová a v nedalekém domě Barucha Lévyho můžete navštívit dobře zachovanou mikvi z 18. století, která se od jiných odlišuje šnekovým kamenným schodištěm s lázní v hloubce skoro 10 metrů. V sálu nad vchodem do mikve je vystavena sbírka portrétů, dokumentů a předmětů, upomínajících na zdejšího rabína Davida Sinzheima, který se stal jako první roku 1807 vrchním rabínem Francie! V předměstské vilové zástavbě najdete i rozlehlý a stále užívaný židovský hřbitov.

PO JIŽNÍM ALSASKU – HAUT-RHIN

Pod nápadnou siluetou hradu Haut-Koenigsbourg dorazíte cestou na jih do téměř zcela zchovalého středověkého městečka **Bergheimu**, jehož židovská obec byla počátkem 16. století největší v celém Alsasku, dnes tu však již žádní Židé nežijí. Celé město můžete snadno obejít po zbytcích středověkých hra-

Domky na hradbách v Bergheimu.

deb, mezi nimiž si místní zřizují zahrádky a pěstují zeleninu. Můžete projít židovskou ulicí se synagogou z počátku 19. století a na náměstí navštívit některé z četných restaurací, kde se snadno domluvíte – stejně jako jinde – zdejší alsaskou němčinou.

Dostí zachovanou středověkou metropolí je **Colmar**, s velkou synagogou z roku 1843 a zbytky budov na místě staré židovské čtvrti okolo rue Chauffour a rue Berthe-Molly. Také

zdejší obec byla zničena za pronásledování spojeného s Černou smrtí počátkem roku 1349, ale do konce století byla obnovena. Znovu byli Židé z Colmaru vyhnáni 1512, mnozí se však usadili v okolních městech. V Colmaru mohli Židé sídlit až od Francouzské revoluce, 1808 zde vznikla konzistoř pro Horní Porýní a vrchní rabinát. Z Colmaru pocházel i Dürerem obdivovaný malíř a rytec Martin Schongauer a působil zde i jeho mladší současník, originální Mathias Grünewald, jehož díla jsou chována ve zdejším starém spolkovém muzeu Unter-Linden, včetně proslulého Isenheimského oltáře. Nedaleko Colmaru dorazíte do **Rouffachu**, velmi dobře zachovaného středověkého městečka s gotickými a renesančními kamennými domy a klenutou synagogou z počátku 14. století, která je však v soukromém majetku a jen obtížně přístupná.

Na jihu Alsaska je největším městem **Mulhouse**, které však bylo s výjimkou náměstí s kostelem a renesanční radnicí s alegorickými postavami Mojžíše a Šalomouna ve štítě zmodernizované již v 19. století, včetně větší maurské synagogy v rue des Rabins. V jižní pohraniční oblasti lze doporučit návštěvu několika pěkných židovských hřbitovů, kde kvůli zákazu pobytu ve Švýcarsku žili a byli pohřbíváni Židé působící v Basileji a jejím okolí.

ZA VÁLKY A PO NÍ

Když v červnu 1940 Němci obsadili Alsasko a Lotrinsko, rozhodli se rychle je zbavit židovských obyvatel. Mnozí ze zdejších Židů stačili emigrovat, další uprchli do jižní Francie. Ti, kteří

zůstali, byli deportováni a zavražděni, mezi nimi i štrasburský vrchní rabín René Hirschler. Značný počet mladých působil v odboji.

Kašna na náměstí v Bergheimu.

Po osvobození se většina uprchlíků a přeživších vrátila. Na vesnicích zůstaly synagogy většinou zavřeny a nebo se v nich slouží bohoslužby jen na Vysoké svátky, zatímco ve městech byl židovský život obnoven. Štrasburk se stal znovu jedním z nejdůležitějších židovských středisek ve Francii, bylo zde otevřeno významné studijní centrum a četné školy. Dnes v Alsasku-Lotrinsku žije opět asi 50 000 Židů, zdejší konzistoř má aškenázskou ortodoxní obec, ale také alžírsko-marockou kehilu, několik rabínů a různé vzdělávací a dobročinné instituce. Z 67 židovských obcí v Alsasku-Lot-

Stará mikve v Bischheimu.

rinsku má 41 obcí svého rabína. Více o památkách a bohaté historii alsaských Židů najdete na adrese www.alemannia-judaica.de. **Text a foto ARNO PAŘÍK**

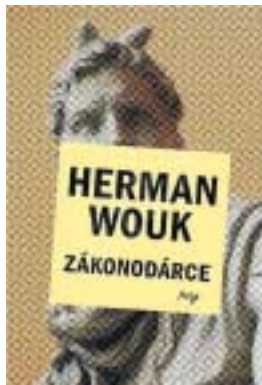
NESTOR A UŽ NE ZCELA MLADÝ AUTOR

O dvou románech americko-židovských spisovatelů

Na sklonku léta vyšly dva romány dvou americko-židovských autorů, z nichž Herman Wouk (nar. 1915) je literárním nestorem, zatímco Michael Chabon (nar. 1963) se patrně setrvačností stále označuje za mladého spisovatele, třebaže dnes již patří spíše ke střední generaci. Oba jsou přitom nositelé prestižní Pulitzerovy ceny a oba byli a jsou hojně čtení a oba se tentokrát uchýlili k překvapivému tématu. Zatímco Wouk, který se zatím proslavil hlavně historickými válečnými romány *Vichry války* a *Válka a vzpomínky*, sáhl v *Zákonodárci* po gigantické postavě Mojžíše, Chabon se ve svém prozatím osmém titulu *Telegraph Avenue* soustředil hlavně na nedávnou afroamerickou zkušenost a témata, jimiž prorazil, tj. nostalgie, židovská identita a homosexuální nejistota, odsunul do pozadí.

O MOJŽÍŠOVI V E-MAILECH

O tom, jak se léta potýkal s nápadem napsat knihu o Mojžíšovi, vypráví Wouk již v pamětech z roku 2000 nazvaných *Vůle žít dál*. A jelikož posléze seznal, že něco takového je nemožné, výsledkem je jakási meta-kniha, neboli slovy vysvětlujícího epilogu recenzovaného svazku „lehkovážný román o tom, jak je nemožné napsat román o Mojžíšovi“. A lehkovážný (nikoli vždy v hanlivém smyslu, ačkoli ve výsledném efektu snad až příliš) román *Zákonodárce* skutečně je.

Celá zápletka se točí kolem toho, že úmysl natočit o Mojžíšovi velko-film pojme na popud lehce tajemného mecenáše jistý hollywoodský producent, přičemž vše se – protože Hollywood je pro prvoplánovou, třebaže mnohdy vtípnou satiru dost snadný terč – samozřejmě odvíjí od peněz a obsazení patřičně hvězdného hlavního představitele. O něco méně důležitá je pak role scénáře: toho se chopí do značné míry feministická postava mladé a nadějně Margo Soloveiové, jež se sice vymanila ze svého náboženského dědictví zastoupeného hlavně vlastním otcem-rabínem, ale stejně jako řada vynikajících amerických židovských spisovatelů z něj stále čerpá. Po jejím boku přitom stojí moderní ortodoxní Žid, úspěšný

právník Josh, a k vedlejším, jakoby mimochodem nadhozeným tématům, tedy kromě kulturního odkazu a rodinných vztahů, patří také láska.

Wouk se ovšem maximálně přiblížil žhavé současnosti i co do formy: jednotlivé kapitoly tvoří dopisy, e-maily, přepisy ze Skypu, textové zprávy, výstřižky z časopisů atp., jež společně tvoří až jakousi koláž – což kritici vyzdvihli jako inovativní záležitost s tím, že si ji autor osvojil zručněji než řada jeho mladších kolegů, kteří se o tuto moderní variaci na epistolární román taktéž pokoušejí. Beletristický příběh tu navíc obohacují prvky non-fiction, neboť v *Zákonodárci* vystupují i samotný spisovatel a jeho žena, a metaliterární rozměr dále obohacují – jelikož jednou z vedlejších postav je profesorka literatury – narážky na zejména anglickou viktoriánskou prózu (viz kupř. obrat „dáma v nesnázi“). V závěru se pak podobně jako v Shakespearových komediích plných omylů dočkáme hned dvojí svatby a v duchu všech romantických komedií skončí všechno (tj. film i osudy hrdinů) dobře – a Wouk se tak (byť třeba záměrně) ocitá na samé hranici frašky.

O AFROAMERICANECH V KOSTCE

I titul *Telegraph Avenue* má zajímavou genezi. Chabon o něm začal uvažovat už v roce 1999, nicméně psaní mu zabralo skoro pět let a původně odložený projekt dokončil s mnoha úpravami až na naléhání manželky, která prostě chtěla vědět, jak to s postavami dopadne. Název díla přitom odkazuje na ulici, která jedním koncem vede k slavné Kalifornské univerzitě v Berkeley, někdejšímu centru studentských protestů a alternativní kultury v 60. letech zastoupené především hnutím hippies (dnes je ovšem spíše sídlem buržoazní bílé třídy), a druhým koncem do rasově a eko-

nomicky pestré čtvrti v Oaklandu, tj. do historicky afroamerického města převážně manuálně pracujících. A právě zde se nachází obchod s gramodeskami dvou společníků, černocho Archyho Stallinga a Žida Nata Jaffeho.

Prostředí je to fascinující, nicméně zdá se, že *Telegraph Avenue* chce až příliš ex-

plicitně zapadat do rétoriky postrasového amerického snu – ostatně okrajově se jí mihne i postava tehdy ještě ne prezidenta Obamy – a vyznívá snad až příliš optimisticky. Zkoumá vztahy mezi rasami v Americe na počátku 21. století, ovšem černoško-židovskou dynamiku rozebírá jen na osobní rovině: jsou sice zmíněni i Černí panteré, ale jen jako kulisa a jejich role

není rozvedena ani politicky, ani ideově. Navíc ani ta osobní rovina není bez problémů: lehce stereotypní je jak Archy Stallings, tak lokální černošský hrdina, dřívější hvězda NFL a nyní byznysmen.

Ani hodnocení formální stránky textu nevyznívá nijak jednoznačně. Není sporu, že Chabon je literární virtuos, zde se však jeho próza nezřídka utápí v neúnosných odbočkách, v detailech (zejména hudebních a sportovních – pro českého čtenáře povětšinou zcela neznámých) a v květnatých metaforách a přirovnáních (z nichž nikoli pochvalně citovala i hezká řádka angloamerických recenzentů). Jedním slovem je zkrátka přepsaná do takové míry, že už to ani neodpovídá onomu bezpochyby barvitému prostředí zmíněnému výše, což by snad ještě mohl být úmysl.

ANO, ALE

Jistě, oba romány nám už osobnostmi autorů zaručují inteligentní a příjemné čtení, což na podzimní večery není málo. Recenzent ale musí jedním dechem dodat, že ani jeden z nich nepatří k myšlenkovým či estetickým vrcholům, a nedá se tudíž říct, že by splnil samozřejmě nemalá očekávání. A navíc oba nabízejí pro oba autory ne zrovna milou otázku: co bude s jejich tvorbou dál.

HANA ULMANOVÁ

Herman Wouk: Zákonodárce. Přeložil Petr Eliáš. Argo, Praha 2014, 238 stran; Michael Chabon: Telegraph Avenue. Přeložila Olga Walló. Euromedia-Odeon, Praha 2014, 504 stran

K PŘIPOMENUTÍ ROMSKÉHO HOLOKAUSTU

Druhého srpna si svět připomněl 70 let od vyvraždění 2897 cikánských žen, mužů a dětí v koncentračním táboře Osvětimi II – Březince. V Osvětimi bylo celkem vězněno asi 23 000 Romů a Sintů ze Slovenska, Čech a Moravy, Nizozemska, Belgie, Francie, Polska a zemí bývalého Sovětského svazu. Když byl tábor v roce 1945 osvobozen, byli mezi přeživšími dle historiků jen čtyři Romové.

V roce 1935 byli Romové v rámci norimberských zákonů označeni jako „rasově podružní“, ztratili občanství a volební právo. Již v červnu 1938 bylo 700 německých Sintů deportováno do koncentračních táborů Dachau, Buchenwaldu, Sachsenhausenu a Lichtenburku. V roce 1939 je do Dachau, Mauthausenu, Ravensbrücku a Buchenwaldu následovaly 3000 německých a rakouských Romů.

RODINNÝ TÁBOR

Nacističtí vědci a politici řešili ve vztahu k Romům a Sintům až do roku 1943 jistou „ideologickou“ kontroverzi. Na jedné straně kategorizovali indický původ Romů jako „árijský“, ale na druhé straně režim potřeboval dokázat „cizí rasu“ Romů, aby legitimizoval jejich pronásledování. Kvůli těmto rozporům nebylo pronásledování „Cikánů“ tak koordinované jako u Židů.

V prosinci roku 1942 Himmler prohlásil, že „Cikáni“ a „cikánská mišenci“ jsou na „stejné úrovni“ jako Židé a musejí být internováni v koncentračních táborech. V koncentračním táboře Osvětimi II – Březinka vznikl takzvaný cikánský rodinný tábor. Romové živořili ve 32 dřevěných barácích, které původně sloužily jako stáje pro 52 koní, v jednom baráku se tísnilo až 600 lidí. Ze všech táborů v Osvětimi měl „cikánský tábor“ nejvyšší úmrtnost. Zahynulo tu 19 300 lidí: 5600 bylo zplynováno a 13 700 zemřelo hladem a na následky nemoci, epidemií a lékařských experimentů. Stejně jako Židé se Romové organizovali uvnitř koncentračních táborů a ghet v odbojové skupiny. Romové se tak například ubránili pokusu SS o likvidaci „osvětimského cikánského tábora“ dne 16. května 1944. Skoro 20 000 Romů, kteří zde byli internováni, bylo nakonec zavražděno o několik měsíců později. Bohužel o odbojovém hnutí Romů se ví jen velmi málo.

Osvětim je jen jedním z mnoha koncentračních táborů, ve kterém byli Romové vražděni. Další způsob genocidy Romů byly nucené sterilizace prováděné uvnitř táborů i v nemocnicích vně. Tisíce romských žen a dívek byly sterilizovány, často bez anestezie. Mnoho jich zemřelo během či na následky zákroku.

Dle památníku Jad vašem byl mimo třetí říši romský holokaust nejsilnější v bývalé Jugoslávii, kde bylo vyvražděno až 90 000 Romů. Téměř všichni Romové byli vyvražděni v Chorvatsku, Estonsku, Litvě, Lotyšsku a Nizozemsku. V koncentračních a v pracovních táborech a rukama členů jednotek Einsatzgruppen bylo dle historiků celkově vyvražděno kolem půl milionu Romů a Sintů, tedy hrubým odhadem více než polovina předválečné populace.

Romský tábor v Hodoníně u Kunštátu. Foto archiv.

POVÁLEČNÁ SPRÁVEDLNOST?

Romové se nedočkali spravedlnosti ani dlouho po skončení války. Spolková republika Německo byla povinna na základě dohody se Spojenci z roku 1945 vyplácet kompenzaci všem obětem nacionálněsociálního režimu. „Cikáni“ však nebyli v těchto dohodách vůbec zmíněni. Německo trvalo na tom, že veškerá opatření přijatá vůči Romům před rokem 1943 byla oprávněná úřední opatření proti osobám, které se dopustily trestných činů, a nebyla výsledkem politiky založené na rasových předsudcích. Toto rozhodnutí zavřelo dveře k restituci pro tisíce romských obětí. Místní správa sociálního zabezpečení, odpovědná za přiznávání a vyplácení těchto kompenzací, navíc zavedly pro romské žadatele diskriminační kritéria. Například kdyby chtěli být romští přeživší oficiálně uznáni jako oběti, museli by mít trvalé bydliště

a doklad o zaměstnání, což bylo pro většinu Romů značně problematické. S nástupem studené války navíc tito přeživší ztratili podporu americké administrativy, která se snažila získat německé politické elity jako spojence v boji proti komunismu.

Až v roce 1982, po letech přesvědčování ze strany romských organizací a dalších aktivistů, uznalo bývalé západní Německo to, že Romové byli perzekvováni na základě své „rasy“ – jako Židé, a ne kvůli „asociálnímu způsobu života“ a „kriminalitě“. Třicet let také trvalo, než Německo přiznalo, že sterilizace Romů byla součástí „konečného řešení“. Kvůli zpoždění se mnoho z těch, kteří přežili a získali nárok na odškodnění, tohoto zadostiučinění nedočkalo.

ZAPOMENUTÝ HOLOKAUST

Teprve v posledních letech se romský holokaust stal předmětem výzkumu historiků. Mnoho z této tragické doby romské historie však zůstává neobjasněno, a i proto je někdy romská genocida označovaná jako „zapomenutý holokaust“. I ve školách se o romské genocidě učí jen zřídka. Samotní Romové dlouhou dobu vzpomínku na rozdíl od Židů oficiálně netematizovali ani se jí jinak organizovaně nezabývali.

Neochota uznat zločiny proti Romům odráží dlouhotrvající diskriminaci Romů v Evropě. Pro pochopení dnešní situace Romů, kdy jsou stále předmětem diskriminace, násilí z nenávisti i sociálního vyloučení, je nutné znát historická fakta i morálně uznat, co se stalo. Dnešní protiromská rétorika politických představitelů a médií nese mnoho podobnosti s diskurzem v evropské předválečné době. Zatímco antisemitismus je ve většině evropských zemí veřejně nepřijatelný, totéž neplatí pro protiromskou vyjádření. Židé si mohou živě představit, co Romové prožívají, když jim pod okny pochodují neonacisté s hořícími pochodněmi v rukou, jak se tomu děje v České republice. Romové se roky snaží o oficiální uznání 2. srpna jako dne uctění romské genocidy. V roce 2011 schválila polská vláda usnesení o oficiálním uznání 2. srpna jako dne připomenutí romské genocidy; Evropský parlament probíral v roce 2012 podobnou výzvu. Zatím bez výsledku.

KATEŘINA VYZVALDOVÁ

JIDIŠ, LADINO I ROSSI

Sbor židovské hudby z Grenoble vystoupí v Plzni a v Praze

Koncem října se v Praze a Plzni představí francouzský pěvecký sbor Diasporim Zinger (DZ) z Grenoble. Koncerty v České republice budou součástí oslav 20. výročí existence tohoto pozoruhodného souboru, jehož repertoár obsahuje písně v jidiš a ladino, v judeo-italštině či v jazyce jemenských Židů.

NEJEN HLASEM

V roce 1994 se malá skupinka členů místní sekce diskusního klubu Bernarda Lazara v Grenoble rozhodla, že by bylo zajímavé zpívat židovské písně. Pozvali si tedy Jeana Golgevita, profesora hudební výchovy a sborového zpěvu. Jean převzal lásku k písním v jidiš od své matky Evy, která v rodném Polsku chodila do židovské školy. Tam se naučila písně, které jí pak provázely celý život, dokonce i v Osvětimi, kde jí a jejím spolevněnkyním dodávaly naději a sílu, a provázejí ji dodnes. Před několika lety vydala sbírku jidiš zpěvů a básní a také své vzpomínky. Eva Golgevitová oslavila letos v červnu 102. narozeniny.

Jean se stal významným propagátorem písní v jidiš, založil jidiš pěvecké soubory v Paříži a v Montpellieru, propojil lidovou jidiš kulturu a sborový zpěv, upravil přes padesát jidiš písní pro čtyřhlasé provedení. Tvrdí, že jidiš písně se nezpívají jen hlasem, ale i rukama, obočím, schopností mísit radost s melancholií. Ten, kdo nerozumí židovskému humoru, je prý jen těžko může dobře zpívat.

Soubor si tedy stěží mohl představit lepšího sbormistra, až na to, že Jean Golgevit bydlí v Montpellieru, což je 300 km od Grenoble. Golgevit se ale znal s Jacobem Markowiczem, polským Židem, který uprchl před nacismem do Francie. Dohodli se, že by Diasporim Zinger mohl vést Jakobův syn Yves, profesor mikrobiologie a imunologie na Univerzitě v Grenoble, člověk se solidním hudebním vzděláním i dlouholetou zkušeností sbormistra. A Jacob že bude zpívat s tenory.

Pro Yvesa to bylo něco zcela nového, o judaismu mnoho nevěděl, a tak zatímco učil členy sboru zpívat, sám studoval židovský hudební repertoár.

Za dvacet let se soubor rozrostl, přibylo mnoho dalších členů, židovského i nežidovského původu. Dnes má sbor šedesát členů a zpívá čtyřhlasně.

REPERTOÁR

DZ začínali s klasickými jidiš písněmi: *Tumbalalajka*, *Dona, dona nebo Ojfn pripečik* – píseň, kterou přinesl do sboru Jacob. Naučil se jí v chederu v Polsku, když mu bylo 6 let. Ale po krátké době se jedna z členek sboru zeptala: „A co my, Sefardi? Máme přece také pěkné písně.“

Repertoár se tak začal obohacovat o písně v ladino. Z DZ se stal skutečný židovský pěvecký soubor. Nabízí písně z východní Evropy – písně z těžkých časů, spojených s pogromy, se šoa. Uchovávají paměť o těch, kteří zahynuli. Vy-

právějí o životě ve štetlu, o chudobě, o sociálních bojích organizací, jako byl Bund, o hnutí odboje za války (píseň *Stil di nacht ist ojsgešternt*). Ve starších písních ze Středomoří (některé pocházejí až z 15. století) se zpívá o lásce, o radosti a mají zvláštní středomořský rytmus.

Pak přišla řada na významné skladatele, jako je Salomone Rossi Hebreo, skladatel církevních i světských skladeb, který žil v Mantově koncem 16. a začátkem 17. století a spolupracoval s Monteverdim. Považuje se za jednoho z prvních skladatelů, který zavedl polyfonní hudbu do synagogálních bohoslužeb. Poslechněte si například Rossiho kadiš (naleznete ho na www.deezer.com/track/25098561) a získáte představu, jak jeho synagogální skladby zněly.

DZ zpívá také skladby Louise Levandowského, jenž ve druhé půli 19. století působil jako hudební ředitel Nové synagogy v Berlíně, nebo jeho současníka Hirsche Weintrauba, vrchního kantora v Královci. O něco méně sbor představuje písně z období velké vlny emigrace Židů z východní Evropy do Nového světa a má v repertoáru i jemenské zpě-

vy. Z izraelských písní si sbormistr oblíbil hlavně vynikajícího aranžéra Gila Aldemu, v jehož přepisu zpívá amer například slavnou báseň Hany Senešové *Halicha Le Kesaria*.

ČINNOST SOUBORU

Mimo každotýdenní zkoušky pořádá soubor ročně jedno až dvě dvoudenní soustředění, během nichž se členové učí lépe ovládat hlas, správně dýchat, soustředit se. Odehraje asi pět koncertů ročně.

Soubor vystupoval na různých místech ve Francii a také v zahraničí – ve Švýcarsku, kde měl několik vystoupení v Ženevě, často ve spolupráci se ženevskou liberální židovskou obcí GIL, a také v Itálii. Každoročně se konají setkání několika židovských pěveckých sborů z různých francouzských měst, jež bývají ukončena jedním nebo dvěma koncerty. Umožňují zpěvákům pracovat s různými sbormistry, porovnat repertoáry a pěvecké kvality a v neposlední řadě navázat nová přátelství s lidmi, kteří mají stejné zájmy.

DZ je také často zván, aby dodal slavnostní charakter různým výročím, oslavám a vzpomínkovým slavnostem. Zpíval také při příležitosti velké souborné výstavy *Chagall a ruská avantgarda* v Muzeu umění v Grenoble v roce 2011. Roku 2013 vydal CD a o rok později také židovskou kuchařku, kterou sestavily členky sboru podle starých rodinných receptů a jež se prodává během koncertů.

KONCERTY V PRAZE A PLZNI

Koncerty v České republice se budou konat dne 29. října v 17.30 ve Staré synagoze v Plzni a 30. října v 19.30 v Praze ve Španělské synagoze. Před tímto koncertem se uskuteční veřejná zkouška v Hagiboru. DZ se představí historickým průřezem židovskými zpěvy z různých zemí a dob, ke každé písni podá sbormistr vysvětlení. Vstup je volný.

Členové a členky Diasporim Zinger by touto cestou rádi poděkovali Židovskému muzeu za zapůjčení Španělské synagogy, Židovské obci v Plzni za zapůjčení Staré synagogy, Federaci židovských obcí v ČR, která přislíbila organizovat dopravu z Prahy do Plzně, a Židovské obci v Praze za možnost návštěvy Židovského muzea, a všem, kdo obětavě pomáhali a pomáhají k uskutečnění tohoto projektu. Více je možné se dozvědět na stránkách souboru <http://www.diasporim-zinger.com/>.

MARCELA NEUMANOVÁ

SEMINÁŘ TRAUMA HOLOKAUSTU

(psychologické dopady a jejich léčba)

Nadační fond obětem holokaustu již celou řadu let úspěšně rozšiřuje své aktivity za hranice nadační činnosti směrem k rozvoji komunitního prostředí a dalšímu vzdělávání lidí pracujících v židovských organizacích nebo s židovskými klienty. Jednou z oblastí těchto aktivit fondu jsou semináře pro pracovníky sociálních, zdravotnických a terapeutických služeb. V jejich rámci NFOH uspořádal ve spolupráci s Claims Conference dne 4. září seminář izraelského psychologa Natana Kellermanna s názvem *Trauma holokaustu – psychologické dopady a jejich léčba*.

Natan Kellermann je předním odborníkem na léčbu traumatu šoa, práci s první a druhou generací po holokaustu a na fenomény spojené s ozvuky těchto traumat v celých komunitách a společnostech. Tento izraelský psycholog, sám syn rodičů přeživších, již téměř dvacet let pracuje pro izraelskou organizaci AMCHA v Jeruzalémě, která se zabývá terapeutickou pomocí přeživším a jejich rodinám. Je také autorem knihy *Trauma holokaustu*.

Semináře se zúčastnilo na 35 sociálních pracovníků židovských obcí, terapeutů a psychologů. Panu Kellermannovi jsme na závěr semináře položili několik otázek.

Ve své přednášce jste hovořil o tom, že přeživší mají velice barvitou identitu. Můžete ještě jednou upřesnit, co jste tím myslel?

Fenomén přeživších je komplexní v tom, že každý člověk, který přežil holokaust, zosobňuje celou řadu skutečností, pocitů a prožitků spojených s válkou a dobou po ní. Přeživší sami sebe popisují různými výrazy, které tuto rozrůzněnost dobře ukazují – jsou to „oběti, vězni, uprchlíci, ti, kdo přežili, ti, kdo zůstali, ale také partyzáni, hrdinové, svědci nebo nositelé odkazu a živoucí důkazy spáchaných zločinů“. Každý tento obrat v sobě nese výraz osobní identity a zároveň také sociální status, který může vyvolávat úctu, soucit, hrdost, ale i hanbu, ponížení a zmar.

Jak pomáhá izraelská organizace AMCHA přeživším a jejich rodinám?

Naše společnost za svou existenci pomohla v Izraeli zhruba 15 000 přeživším. Pracuje pro nás 450 terapeutů a 700

dobrovolníků. Naši hlavní prací jsou individuální terapie, cílená domácí péče o přeživší a společenské aktivity pro naše klienty a s tím spojená vzájemná podpora a takzvaná peer help. Zabýváme se také terapeutickou pomocí dnes již stárnoucím dětem přeživších, protože i ty často trpí posttraumatickým syndromem získaným nejrůznějšími způsoby od svých rodičů. Naši hlavní prací je otevírání dveří pro ty, kdo hledají způsob, jak „přežít své přežití“. Není v našich silách zcela zbavit je a jejich příbuzné všech negativních pocitů, stavů úzkosti a strachu. Můžeme je ale naučit, jak se svou zkušeností žít a jak s následky traumatu pracovat.

Jak jsou holokaustem zasaženy děti a vnoučata přeživších?

V dnešní době již existuje v odborné literatuře velmi dobře popsáný syndrom druhé a třetí generace po šoa, ke které patříme i já a moje děti. Z naší zkušenosti vyplývá, že druhá generace bývá někdy posttraumatickým syndromem zasažena mnohem víc než jejich rodiče. Tito lidé byli ve svém dětství často vystaveni úzkostné lásce svých traumatizovaných rodičů. Ti na ně v některých případech přímo nebo nepřímo přenášeli své pocity zoufalství nad ztrátou příbuzných a zároveň obavy z návratu války, dalšího útlu Židů, nedostatku jídla atp. V poslední době se potvrzuje také přenos traumatu čistě biologickou, genetickou cestou.

Existuje tedy způsob, jak „přežít své přežití“?

U přeživších zcela jistě platí, že čas zdaleka nevyhladí všechny rány. Mnoho projevů traumat zůstává po celý život, některá se dokonce s věkem zhoršují nebo se objevují až po mnoha desetiletích s tím, jak přeživší stárnou. Je ale možné podívat se na svou zkušenost novými očima, podělit se o ni, získat komplexnější pohled na svou situaci, který zahrnuje nejen přeživšího, ale i jeho děti a vnoučata, popřípadě blízké okolí. Tento způsob léčby dobře shrnuje motto naší organizace – nezapomeneme na svou minulost, ale dokážeme žít v přítomnosti.

TEREZA VÁNOVÁ

PRAŽSKÉ CENTRUM ŽIDOVSKÝCH STUDIÍ FF UK

Srdečně vás zveme na následující přednášky, promítání, a především svou již třetí výroční konferenci:

■ Ve čtvrtek **2. října** v 16.00 se v Celetné 20 (místnost č. 238) koná (v anglickém jazyce) přednáška profesora Israela Yuvala z Hebrejské univerzity v Jeruzalémě na téma *The Contribution of Christianity to Rabbinic Judaism*.

■ V pátek **3. října** ve 12.30 v Celetné 20 (místnost č. 238) prosloví profesor biblických studií Israel Knohl z HU v Jeruzalémě přednášku s názvem: *The Mysteries of Yom Kippur*. I tato přednáška proběhne v angličtině.

■ Ve dnech **23.–24. října** se koná 3. výroční konference Pražského centra židovských studií FF UK, tentokrát na téma: *Židovská Praha pozdní renesance a její reflexe: nové pohledy*. Dvoudenní konference se uskuteční v Clam-Gallasově paláci (Husova ulice). Přesný program naleznete na adrese: pcjs.ff.cuni.cz.

■ V sobotu **25. října** bude na Festivalu bollywoodského filmu ve Světozoru promítán film *Prem Nagar*, jehož scenáristou je Vilém Haas, člen Kafkova kruhu, kterému se podařilo před nacistickou hrozbou uprchnout do Indie. Film bude uveden přednáškou Dr. Ch. von Ungern-Sternberga. Promítání proběhne ve spolupráci s ČUŽM a Festivalem bollywoodského filmu. Těšíme se na setkání!

■ Pražské centrum židovských studií vydalo novou publikaci: *Historie – otázky – problémy. Židovská a izraelská studia ve 21. století*. Vědeckí redaktoři čísla jsou M. Zoufalá a P. Sládek. Je vhodná pro odborníky, studenty i každého, kdo se zajímá o židovskou historii a kulturu v nejšířších souvislostech. Obsahuje původní studie, materiály, recenze, anotace a zprávy. Mj. v publikaci naleznete tyto texty: M. Tvrdlík: *Franz Werfel a jeho vztah ke křesťanství a židovství*; M. Lyčka: *Spekulace a tradice v moderní židovské filosofii*; J. Županič: *Šlechtictví a židovská společnost v habsburské monarchii*; A. Hradilek, J. Dvořák: *Perzekuce československých Židů v Sovětském svazu za druhé světové války*; P. Sládek: *Rabi Aharon Epstein a jeho pražské práce: Materiály ke studiu dějin pražské židovské ortodoxie ve 30. letech 20. století*, recenzi knihy M. Veselské *Archa paměti. Cesta pražského židovského muzea pohnutým 20. stoletím* od Ines Koeltzsch a řadu dalších zajímavých příspěvků. (mz)

DVĚ NOČNÍ MŮRY: S palestinským státem, a bez něj

Josi Klein Halevi o budoucnosti Izraele

(...) Po celá desetiletí bylo hlavní bezpečnostní doktrínou Izraele, doktrínou, kterou sdílely levicové i pravicové vlády, zamezit tomu, aby se podél našich hranic a v dosahu obydlených míst zakládaly teroristické buňky. To byl důvod pro izraelskou invazi do Libanonu roku 1982. Ale tahle představa se zhroutila a Izraelci žijí se stále silnějším pocitem, že kolem nich padá klec. Na hranici s Libanonem je Hizballáh; na syrské hranici se usadily jednotky al-Káidy; na jihu hrozí Hamás a ještě silnější al-Káida – její lidé na Sinaji bojují s egyptskými vojáky a každou chvíli vypálí na Izrael rakety. Na Bagdád pochodují jednotky Islámského státu a blíží se k hranici s Jordánskem. A ještě dál se nachází izraelská noční můra: Írán, jenž připravuje jadernou zbraň a s nadhledem sleduje bezradný Západ.

Existuje datum, které je přímo spjata s Gazou a které vysvětluje, proč izraelští Židé vnímají tuto poslední válku jako existencionální, a to i přes to, že mají vojenskou převahu. Tím datem je červenec 2005, kdy se Izrael jednostranně stáhl z Gazy k hranicím z roku 1967. Raketové útoky však ani po stažení neustaly, a to Izraelce přesvědčilo, že palestinský národní boj se na hranici z roku 1967 nezastaví, ani kdyby se Izrael stáhl i ze Západního břehu. Neboť jeho konečným cílem je nahradit židovský stát Palestinou „od řeky k moři“, abych citoval slogan, který v těchto dnech skandují propalestinští demonstranti po celém světě.

Jednostranné stažení z Gazy jsem bouřlivě podporoval. A přese všechno, co se od té doby stalo a co ospravedlnilo apokalyptická varování pravice, toho nelituji. Až na jedno: osud Gazy se mohl vyvíjet o hodně jinak, kdyby Palestinci využili otevření oblasti, jež umožnilo izraelské stažení. Když se tvrdí, že izraelské obklíčení nenechalo Hamásu jinou možnost než bojovat, je to převrácení posloupanosti. Obklíčení začalo až v roce 2007, dva roky poté, co Izraelci z Gazy odešli, když se Hamás násilím zmocnil vlády a zesílil raketové útoky na Izrael.

Hamás chce ukončit obléhání a vybudovat v Gaze přístav ne proto, aby zlepšil infrastrukturu obyvatel Gazy, ale pro to, aby zvýšil svou schopnost teroru. Válka nezačala kvůli obléhání – ale obléhání začalo kvůli válce.

HAMÁS: ZKÁZA I VÍTĚZSTVÍ

Cílem Hamásu v této válce není vojenské vítězství, ale vítězství psychologické, a tak se jeho vůdci mohou dívat na zkázu kolem sebe a současně hlásat, že zvítězili. Zkáza je totiž základním prvkem strategie Hamásu – burcovat veřejné mínění a oslabovat izraelskou schopnost se bránit, vzbuzovat mezi Izraelci zoufalství. (V prvních dnech války byli chyceni aktivisté Hamásu, kteří se snažili odstartovat mezinárodní pohoršení tím, že rozšiřovali snímky násilností ze Sýrie a Iráku a vydávali je za obrázky z Gazy.)

Izraelci vědí, že jeho vojáci civilisty úmyslně nevráždí. Víme to, protože naše armáda – Cahal – to jsme my, protože v Gaze bojují naši synové, synové našich sousedů. Víme, že mrtví palestinští civilisté slouží nikoli zájmům Izraele, ale Hamásu. Víme, že ve válce se dějí chyby, protože na rozdíl od řady kritiků na Západě, Izraelci vědí, co znamená bojovat. Víme, že domy v Gaze představují léčku, že ve školách a mešitách byly ukryty zbraně a vstupy do tunelů a že se odtud opakovaně odpalovaly rakety.

A z předchozích zkušeností také víme, že počty civilních ztrát, které udává Hamás a které v prvních týdnech války nekriticky přijala většina médií, se ukážou jako lživé a že skutečné množství poměrů zabitých civilistů a vojáků se změní. Už na počátku srpna zaznamenaly list *The New York Times* a BBC v celkovém množství 2000 mrtvých v Gaze nepoměr mezi počtem zabitých civilistů a mužů v bojovém věku. Ale tato očekávatelná odhalení přicházejí vždy příliš pozdě na to, aby změnila vnímání Izraelců jako vrahů malých dětí.

Navzdory pokusům kriminalizovat Izrael zde řada lidí cítí, že by nebylo úplně od věci zkoumat izraelskou taktiku. Měli by vojáci cílit na vůdce te-

roristů, i když to znamená zabíjet členy jejich rodin? Co by měli vojáci ještě dělat, aby zabránili civilním ztrátám? Zašli jsme příliš daleko – anebo ne dost daleko?

Názor, že Izrael měl jít ještě dál, neznal jen od pravicových politiků. Největší holubice vlády, ministryně Cipi Livniová, tvrdí, že Izrael by měl zvážit svržení Hamásu, aby se posílilo postavení vůdce palestinské samosprávy Mahmúda Abbáse, což je předpoklad pro obnovení mírových rozhovorů.

JSME TU

Válka znovu rodmýchala v Izraeli debatu o budoucnosti vzniku dvou států. Jaké politické závěry by Izraelci měli vyvodit z Gazy? Vůdce opozice, předseda Strany práce, Herzog říká, že by Izrael měl jednat s Abbásem a připravit se na to, že se vzdá většiny Západního břehu, což je jediný způsob, jak zabránit tomu, aby tu vznikla další základna Hamásu.

Nedávno jsem narazil na starého kamaráda, jehož syn se právě vrátil z bojů v Gaze. „Tak co si myslíš?“ zeptal jsem se ho. „Jsem ochotný k jakékoli dohodě,“ odpověděl. „Ale i kdyby byl Abbás solidní partner, bojím se, že kdybychom se stáhli ze Západního břehu, Hamás Abbáse převálcuje. Když Bibi řekl, že tam nemůžeme přestat dohlížet na bezpečnost, musel jsem s ním souhlasit.“

„O palestinském státě mám dvě noční můry,“ opáčil jsem. „Že žádný nebude – anebo že bude.“

Zatím se snažíme nad budoucností moc nehlobat, protože je příliš děsivá. Jediná dobrá zpráva z toho hrozného léta 2014 je ta, že jsme znovu překvapili sami sebe svou nezlomností. Když Hamás vypustil video, na němž vyhrožuje teroristickými útoky, vytasili jsme se s klipy na YouTube, na nichž mladí Izraelci tančí v telavivských ulicích na chytlavou melodii hymny Hamásu. Jiní mladíci šli do boje a zpívali si chasidskou píseň: „Celý svět je jen úzký most, jde o to se nebát.“ Bylo to psychologické poselství svého druhu: Jsme tu a zůstaneme.

Text I Have Two Nightmares About a Palestinian State, jehož části přetiskujeme, napsal jeho autor na konci srpna do listu The New Republic; pozornost mu věnuje též Z. Petráček na další straně. Mezitituly jsou redakční. Přeložila am

IZRAEL: Překvapují sami sebe

Veškeré psaní o Izraeli se od počátku července nese ve znamení války s Hamásem. Jakkoli nebyla armádní operace Ochranné ostří výjimečně dlouhá, jakkoli Izrael nezaznamenal výjimečné ztráty, válka pokračuje ve více rovinách – od vojenské (útoky na odpaliště raket v Gaze) přes mezinárodní (Izrael se ocitl v roli otloukánka: Západ tleská útokům na džihádisty v Iráku, ale kritizuje útoky na džihádisty v Gaze) až po společenskou.

Ta společenská je nejzajímavější. V Izraeli se jen vzácně vyskytne konsenzuální postoj ke krokům vlády. Ale tvrdý postup proti Hamásu – ač vládu vede Benjamin Netanjahu, jenž společnost hluboce rozděloval – má konsenzuální podporu. Je v tom i překvapení pro svět. Při dřívějších konfliktech s Palestinci očekával, že izraelští intelektuálové vládní postup zkritizují a zpochybní, letos tomu tak v případě Hamásu není. Ale to na úvod stačí.

NENECHAT SE VYČERPAT

„To, co zprvu působilo jako řadová operace či kampaň armády, se změnilo v opotřebovací válku,“ napsal analytik Ron Ben-Jišaj v listu *Jediot achronot*. Shrnuje situaci po stažení pozemních sil Cahalu z Pásma Gazy v podmínkách, kdy ještě nebyly zlikvidovány všechny cíle (všechny tunely a zásoby raket).

Opotřebovací válka je výstižný výraz a zároveň již zdomácnělý termín. Když se použije v Izraeli, myslí se tím hlavně válka od října 1967 do srpna 1970. Nebyla zdaleka tak dějinytorná a mediálně přitažlivá jako válka šesti-denní, jenže v úhrnu přinesla větší ztráty na životech. Vyvolala ji egyptská doktrína vyčerpání či opotřebování Izraele cestou drobných, ale neustálých útoků.

Hamás vyrukoval už před lety se stejnou doktrínou a pokračuje v ní, i když strategicky byl v srpnu poražen. Jeho opotřebovací válka cílí na drobné civilní cíle v jižním Izraeli. Chce lidi vyčerpávat či opotřebovat natolik, aby se stáhli do vnitrozemí, potažmo z Izraele vůbec. Za neúčinnější považuje „emoční municí“ – třeba když minometný granát zabil čtyřletého Daniela Tregermana, jenž nestačil doběhnout do krytu

(protiraketový systém Železná kopule je na minometnou municí krátký).

Tak vypadá opotřebovací fáze asymetrické války – války mezi státem, který má legitimní vládu i armádu, a teroristickým hnutím, které se nikomu nezodpovídá (ačkoli je Hamás od června součástí palestinské vlády národní jednoty, chce se dodat). Ben-Jišaj tvrdí, že Izrael si musí nejprve přiznat, že je v opotřebovací válce, a pak podniknout potřebné kroky. Třeba i evakuovat civilisty, jejichž přítomnost není nezbytná, od

Palestínský otec ví, jak potěšit syna. Foto archiv.

hranice s Gazou. Dále provádět pozemní minioperace hluboko v Gaze na specifické cíle. A též dát světu jasně na vědomí, že je připraven k velké operaci, která poměry v Gaze zásadně změní – znormalizuje život a obnoví ekonomiku i infrastrukturu včetně přístavu a letiště.

CO BYSTE DĚLALI VY?

Spíše společenský pohled nabízí Josi Klein Halevi, čtenářům *Rch* již známý, v americkém listu *The New Republic*. Nevidí se očima experta, ale člověka, který se narodil před šedesáti lety v Americe a do Izraele přišel s rodinou v roce 1982.

Ten rok je tu důležitý. Právě tehdy totiž Izrael zabředl do první asymetrické války. Poprvé neválčil na cizím území s armádou legitimního státu (Egypta či Sýrie, jak byl zvyklý), ale s teroristickými bojůvkami. V roce 1982 to byli předchůdci Hizballáhu a Palestinci v Libanonu, letos je to Hamás v Pásmu

Gazy. Jsou to války, které se nerozhodují v bitvách tankových divizí na frontách, ale v bojích s městskou guerillou. A nepřinášejí definitivní vítězství.

Halevi vzpomíná, že když přijel do Izraele, stoupal počet mrtvých v Libanonu i odpor proti válce. Na Roš hašana vyšel ze synagogy premiér Menachem Begin a levicoví demonstranti na něj křičeli: „Vrahu!“ Letošek skýtá úplně jiný obraz. Žádné protesty proti vládě, 95 % průzkumových izraelských Židů válku proti Hamásu podporuje. Cizina ale ten konsenzus pokládá za hysterii a ptá se: Izrael utrpěl daleko menší škody než Gaza, má protiraketový systém, tak proč se nechová zdrženlivěji?

Právě to ukazuje, píše Halevi, jak hluboko cizina nechápe tíseň Izraelců. Pro ně je letošní miniválka v Gaze jen (zatím) posledním kolem vysoce účinné války proti civilnímu Izraeli – války, jež začala po krachu mírového procesu z Osla v září 2000. Jejím cílem je podkopat životaschopnost Izraele a radikalizovat Blízký východ. Doby, kdy se Arabové pokoušeli zničit Izrael konvenčními vojenskými útoky, skončily v roce 1973. Tehdy jejich armády překvapily Izrael na dvou frontách, a přesto byly odraženy. Od druhé intifády (2000–2004) jde o válku proti civilnímu Izraeli. V bitvě se sebevražednými atentátníky se zdálo, že jeho postmoderní společnosti hrozí porážka. Ve vzduchu visela otázka: Jak dlouho může vydržet konzumeristický a zhýčkaný Izrael? Právě na to sázeli islamisté od Gazy přes Libanon až po Írán, když říkali: oni milují život, kdežto my milujeme mučednictví.

Podle Haleviho Izraelci nakonec překvapili sami sebe, když druhé intifáde odolali nově nalezeným odhodláním. Platí to i o dekádu později: „Jediná dobrá zpráva z tohoto strašného léta 2014 je ta,“ píše Halevi, „že jsme opět překvapili sami sebe svou nezlomností.“

S tím souzní i spisovatel Amos Oz. Na začátku rozhovoru pro rádio Deutsche Welle – místo aby třeba kritizoval vládu – sám položil dvě otázky posluchačům: „Co byste dělali, kdyby si váš soused sedl na balkon, na klín si dal svého syna a začal po vás střílet ze samopalu? Co byste dělali, kdyby vykopali tunel do vašeho domu, aby vás vyhodil do vzduchu nebo unesl vaši rodinu?“

ZBYNĚK PETRÁČEK

BLOUDÍCÍ NÁROD ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Řada novin, časopisů a webových zpravodajství připomněla, že 11. září uplynulo 90 let od narození Rudolfa Vrby (Waltera Rosenberga), kterému se spolu s Alfrédem Wetzlerem podařilo uprchnout z Osvětimi. Jako první pak podali světu zprávu o počtu popravených lidí v Majdanku a Osvětimi i o metodách, jejichž pomocí dokázali nacisté zabít v tak nepředstavitelných rozměrech. ■ Úřad na ochranu osobních údajů intenzivně řeší případ Adama B.

Bartoše, respektive skutečnost, že na internetových stránkách Čechy Čechům vytvořil seznam „slavných českých Židů“. Bartoš si již dříve získal sympatie někdejší hlavy státu Václava Klause výčtem „pravdoláskařů“ (názorových soupeřů Václava Havla). Svě dílo nepovažuje za seznam, nýbrž za encyklopedii. „Židé se nehlásí ke svému původu ani k tomu, jak snadno pronikají na významné posty. Nepochlubí se sami, tak jim v tom pomáhám,“ řekl Bartoš nedávno v rozhovoru pro Týden (15. 9.). ■ Rozhovor Teodora Marjanoviče s předsedou izraelského Knesetu Joelem Edelsteinem, který navštívil Prahu, přinesla 13. 9. MFD. „Já žiji jen asi minutu autem od Givaotu, ve vedlejší osadě na Západním břehu. Nedaleko lokality, o které tu hovoříme, je Hebron. Jsou tam uloženy ostatky našich praotců, je to pro nás svaté místo. V roce 1997 podepsala pravicová izraelská vláda, k níž jsem sám patřil, takzvanou hebronskou dohodu, v níž je stanoveno, že město bude palestinské. Stále čekám, kdy se objeví skutečný palestinský vůdce, jenž řekne: Jistěže máme spoustu nároků zahrnujících samozřejmě i Jeruzalém, ale přistoupíme-li na kompromis, neznamená to, že se vzdáváme našich dějin a práv. Až se takový lídr objeví, dospějeme k míru,“ řekl v rozhovoru mimo jiné izraelský politik. ■ *Židé na Žatecku*, to je název nové výstavy, jejíž vernisáž proběhla 11. 9. v 17 hodin v prostorách synagogy v Žatci. Výstava je stálá, a v synagoze tedy zůstane. Záštitu převzal ministr kultury ČR Daniel Herman i velvysla-

nec Izraele Gary Koren. Pořadatelem je Nadační spolek Saaz/Žatec, Sdružení rodáků a přátel města Žatce a Židovská obec Teplice. Výstava se věnuje dějinám a kultuře Židů na Žatecku i osudům některých jednotlivých rodin. Dokumentuje i letecký most z roku 1948 s pomocí posílanou ze žateckého letiště, který pomohl ke vzniku samostatného Státu Izrael (Žatecký a lounský deník, 11. 9.). ■ Církev československá husitská, město Hořice a hořické

muzeum uspořádaly pod záštitou starosty Ivana Doležala tradiční oslavu Evropského dne židovské kultury. Konala se v bývalé synagoze, která je v majetku a užívání Církve československé husitské, a byla zahájena ekumenickou bohoslužbou. Budova však chátrá a její stav je neutěšený. Pokud se podaří tento prostor zrekonstruovat, bude to ku prospěchu nynějšího vlastníka i města. A co je nejdůležitější, péče o synagogu je morální povinností přeživších, je jakýmsi dluhem vůči těm, kdo se stali obětí holocaustu. Dokud zde bude stát jejich modlitebna, ani oni nevymizí z paměti města (Jičínský deník, 10. 9.). ■ Za „příliš mnoho ztracených let“ označil období po rozpadu Československa v roce 1993 v článku pro dnešní vydání britského listu The Guardian český historik Pavel Seifter. V textu pod titulkem „Čechům a Slovákům bylo pohromadě lépe“ bývalý velvyslanec České republiky v Británii v letech 1997–2003 tvrdí, že Skotové by se v nadcházejícím referendu o nezávislosti „neměli dopustit stejných chyb“, jakých se dopustilo Československo. Z Čechů se podle Seiftera stal bloudící národ v bloudící zemi, která není tak důležitá a zajímavá jako její předchůdkyně a na níž světu opravdu nezáleží. Autor článku připouští, že česká ekonomika provázaná hlavně s tou německou funguje dobře a že české zdravot-

nictví je na lepší úrovni než to britské, kritizuje ale nárůst „maločeského“ nacionalismu, populismu a xenofobie v národu, který již nesdílí osud se svými historickými partnery, jako byli Slováci, Němci, Židé, Poláci a Maďaři. Nově se podle něj „těmi jinými“ stali Romové. Vedle vzrůstajícího negativismu vůči politice a Spojeným státům, Evropské unii i Německu poukazuje Seifter na překvapivé rostoucí proruské sympatie v reakci na ukrajinskou krizi (Deník.cz, 9. 9.). ■ Nová výstava ve středočeském Muzeu MHD přibližuje, jak fungovala pražská hromadná doprava za protektorátu. Těžké období druhé světové války ukazuje na fotkách i původních tramvajích se zatemněnými okny a nápisy „Židům vstup zakázán“. Poprvé se návštěvníkům otevřela v sobotu. Nad Prahou létaly bombardéry, a proto se ve městě co nejméně svítilo. Výjimku neměly v období druhé světové války ani tramvaje, které měly modře natřená okna a světla sklopena dolů, aby byly shora co nejméně vidět (iDNES.cz, 6. 9.). ■ O své návštěvě Jičína s rakouským kolegou Reinhardem píše 13. 9. v MFD Jaroslav Rudyš: „Nad plzni z tanku Reinhard vykládá, že protiválečné drama *Poslední chvíle lidstva*, které Kraus napsal pod vlivem tragických událostí první světové války, zná v Německu a Rakousku skoro každý. Stejně jako první větu: ‚Zvláštní vydání! Následník trůnu byl zavražděn! Pachatel je zaatčený!‘ Reinharda k tématu napadá jen jediná stejně známá kniha se stejně slavnou první větou: Haškův *Švejk* a slova ‚Tak nám zabili Ferdinanda‘. Těch pív je nakonec víc, přesto stihneme zajít do Židovské ulice. I tady jsou všechny domy opravené. Nahlédneme do ztichlé synagogy, v níž se za komunistů skladovaly léčivé byliny. V čísle popísaném 100, v bývalé židovské škole, se nachází čerstvě otevřené muzeum židovské literatury. A v něm dokonce pokoj Karla Krause. Vše jako tenkrát. Reinhard je nadšený. Fotí a lámanou češtinou stihne prohodit na dvorku pár slov se sousedkou na pavlači. ‚Jičín je krásné město,‘ řekne. Sousedka neřekne nic a zmizí v bytě.“

Haškův *Švejk* a slova ‚Tak nám zabili Ferdinanda‘. Těch pív je nakonec víc, přesto stihneme zajít do Židovské ulice. I tady jsou všechny domy opravené. Nahlédneme do ztichlé synagogy, v níž se za komunistů skladovaly léčivé byliny. V čísle popísaném 100, v bývalé židovské škole, se nachází čerstvě otevřené muzeum židovské literatury. A v něm dokonce pokoj Karla Krause. Vše jako tenkrát. Reinhard je nadšený. Fotí a lámanou češtinou stihne prohodit na dvorku pár slov se sousedkou na pavlači. ‚Jičín je krásné město,‘ řekne. Sousedka neřekne nic a zmizí v bytě.“

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Mezi řadu neprávem pozapomenutých rodáků z českých zemí lze jistě zařadit i pedagoga, sociologa a filosofa **WILHELMA JERUSALEMA**. Od narození tohoto muže, po kterém se jmenuje jedna z ulic ve vídeňské čtvrti Floridsdorf, uplyne letos v říjnu přesně **160 let**.

Wilhelm Jerusalem se narodil v Dřenicích u Chrudimi dne **11. 10. 1854** jako poslední z devíti dětí německo-židovských rodičů Markuse Jerusalema a Theresie Jerusalemové, rozené Kopperlové. V letech 1872–1876 vystudoval na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě klasickou filologii, tj. řečtinu a latinu. O dva roky později promoval a také se v české metropoli oženil s Katharinou Pollakovou. Z manželství vzešlo celkem pět dětí, většinu z nich ale potkal v životě smutný osud. Nejmladší dcery Lilli a Flora zemřely na prahu dospělosti, syn Erwin a dcera Irene se stali obětmi holocaustu. Nacistické vražedné mašinerii unikl jen nejstarší syn Edmund (1879–1962), mikulovský rodák a středoškolský peda-

Wilhelm Jerusalem.

gog, který spolu s manželkou Annou včas emigroval přes Anglii do tehdejší britské Palestiny, kde našel nový domov.

Do roku 1887 vyučoval Wilhelm Jerusalem na gymnáziu v Praze a v Mikulově, odkud pak odešel do Vídně. Po čtyřletém působení na jednom z tamních gymnázií se roku 1891 habilitoval a začal přednášet na vídeňské univerzitě jako soukromý docent a později zde byl jmenován profesorem filosofie a pedagogiky, nejdříve mimořádným a roku 1923 i řádným. Vedle toho vyučoval na vídeňském židovském teologickém ústavu.

Filosoficky ho ovlivnil pozitivismus a později hlavně pragmatismus – byl mj. překladatelem díla amerického psychologa a filosofa Williama Jamese, jednoho ze spoluzakladatelů tohoto směru. Svou kritickou realistickou filosofií chtěl založit na každodenní zkušenosti a vědeckých výsledcích, zdůrazňoval přitom ve všech filosofických disciplínách zřetel genetiký, biologický a sociální. Lidské úsilí

o poznání chápal jako výraz touhy člověka po sebezáchově. V pedagogice se pak Jerusalem zabýval vzděláváním a integrací menšin, zvláště se soustředil na hluchoslepé žáky. Jím pak věnoval jeden ze svých didaktických spisů a také psychologickou studii. Objevil literární talent hluchoslepé Američanky Helen Kellerové, s níž si dopisoval. Z Jerusalemových filosofických a pedagogických zásad pak vyplývaly jeho požadavky na komplexní reformu rakousko-uherského školství.

W. Jerusalem zemřel v důsledku srdečního kolapsu 15. 7. 1923 ve Vídni a jeho jméno dnes prakticky v česky psané literatuře nenajdeme. A jedna rodinná zajímavost na závěr. V rakouské metropoli se od roku 2006 jedna z ulic jmenuje také po jeho dceři Irene, učitelce tamního dívčího lycea a sociální pracovníci.

Dne **21. října** uplyne **120 let** od narození **Karla Kohna** (zemřel 3. 9. 1979 v Quitu), který společně se svým bratrem Ottou Kohnem (6. 12. 1887 Líbeznice–11. 7. 1965 New York) patřil k významným představitelům československé meziválečné architektury. Kohnovi pocházeli z pražské zámožné německo-židovské

rodiny. Zatímco prarodiče z matčiny strany byli již plně asimilovaní Židé, prarodiče z otcovy strany byli ortodoxní Židé. A aby prolínání kultur nebylo málo, tak oba bratři měli za manželky Češky. Karl i Otto vystudovali na pražské německé technice architekturu, Karl navíc absolvoval i AVU u Josefa Gočára.

Podle projektů bratrů Kohnových vznikaly vily, činžovní domy i administrativní paláce postavené v různých stylech – od neobaroka přes expresionismus až po funkcionalismus. V roce 1939 emigrovalo více než 20 členů rodiny Kohnových, včetně obou bratrů, přes Francii do ekvádorského Quita. Zbytek rodiny se stal obětí šoa. V novém domově se Karl i nadále věnoval architektuře a přednášel i na tamní univerzitě. Otto odešel s rodinou v roce 1945 do New Yorku, kde si pronajal byt po herci Janu Werichovi. V USA pracoval jako návrhář nábytku. Ottovým synem je profesor matematiky Joseph John Kohn. **RADEK AUBRECHT**

SVĚDKOVÉ ČASU

Před 70 lety deportovali nacisté židovské umělce

Letos v říjnu si připomínáme tragická výročí posledních velkých terezínských transportů do Osvětimi: od 28. 9. do 28. 10. bylo vypraveno 11 transportů s více než 18 tisíci vězni. Octla se v nich většina dětí a členů židovské samosprávy i umělců, kteří ještě byli v terezínském ghettu. Před **70 lety** byli zavražděni: malíř **MORITZ MÜLLER**; historik a rabín **TOBIAS JAKOBOVITS**; spisovatel **OTTO BROD**; malíř, lékař a spisovatel **KAREL FLEISCHMANN**; skladatelé **VIKTOR ULLMANN** a **PAVEL HAAS**; malířka **FRIEDL DICKER-BRANDEISOVÁ**; architekt **FRANTIŠEK ZELENKA**; skladatel a herec **KAREL ŠVENK**; herec **JIRÍ STRASS** a pedagog **EGON REDLICH**. Říjnovými transporty odjeli do Osvětimi i spisovatel **KAREL POLÁČEK**; herec a divadelní režisér **GUSTAV SCHORSCH** a skladatel **GIDEON KLEIN**.

Když byla roku 1997 na Novém židovském hřbitově odhalena deska umělcům zavražděným nacisty, mluvil tehdy spisovatel Arnošt Lustig. Z jeho projevu citujeme: *Pamatuji si na vděčnost, kterou jsme cítili ke Karlu Švenkovi, jako ke všem umělcům, jejichž verše, písně a kresby povzbuzovaly bezmocné, posilovaly vyčerpané, slibovaly, čemu už věřili jen nemnozí. Je to vděčnost, kterou otevřeně či skrytě cítíme k umělcům, které milujeme, jako milujeme to lepší v nás samých.*

Další citát je z eseje George Steinera *Postskriptum k tragédii* z r. 1967: *S každou smrtí ubývá metafyzicky ze zásoby lidských zdrojů cosi absolutně jedinečného. Navzdory své zdánlivé demokratičnosti není smrt vždycky stejná. Určitý druh lidské možnosti reprezentovaný středoevropským a východoevropským judaismem vymřel. Nevíme téměř nic o genetických rezervách, o té surovině různorodého dědictví, z něhož lidstvo čerpá při svém obtížném rozvoji. Ale numerické obrození je pouze částí nápravy. Genocida je nejvyšším zločinem, protože si přivlastňuje budoucnost, zpřetrhává jeden z kořenů, z nichž vyrůstají dějiny. Nemůže existovat smysluplné odpuštění, neboť neexistuje náprava. (am)*

Otto Dov Kulka

KRAJINY METROPOLE SMRTI

Zkoumání paměti a imaginace

Otto Dov Kulka se narodil roku 1933 v moravském Novém Hrozenkově. Po válce vystudoval historii a filosofii na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a na Goethe Universität ve Frankfurtu nad Mohanem. Nyní žije v Izraeli a je emeritním profesorem na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Jako devítiletý chlapec byl internován nejprve v terezínském ghettu a odtud o rok později deportován do tábora smrti v Osvětimi. Jako jeden z těch, kdo přežili, zasvětil podstatnou část svého života studiu nacismu a holokaustu. Ve svých vědeckých pracích důsledně dodržuje nezaujatost a střizlivý odstup od vlastního příběhu. Dávne osobní zážitky ho přesto neustále dohánějí a i po mnoha letech se mu vrací jako živé představy a reminiscence na hluboké dětské trauma, s nímž se dodnes úplně nevyrovnal. Kniha *Krajiny Metropole smrti* je výsledkem jedinečného a působivého experimentu člověka hledajícího způsob, jak pochopit svoji minulost a naši historii. K tomuto pozoruhodnému dílu, které nyní vyšlo i v angličtině a němčině, se v *Rch* ještě vrátíme.

Vydalo nakl. Torst v Praze roku 2014, z hebrejského originálu přeložila Magdaléna Křížová. 184 stran, doporučená cena 225 Kč.

Jana Černá

ADRESÁT MILENA JESENSKÁ

K sedmdesátému výročí úmrtí Mileny Jesenské vychází třetí české knižní vydání knihy její dcery, básničky a prozaičky Jany Černé, rozené Krejcarové. Kniha strhujícím způsobem vypráví životní příběh české novinářky, manželky Ernsta Pollacka, přítelkyně Franze Kafky, levicové intelektuálky a statečné bojovnice proti nacismu, ženy, jejíž byt se po mnichovské dohodě stal útočištěm řady židovských intelektuálů, jimž pomohla k útěku. Kniha je ovšem zejména vynikající českou prózou, obsahující mnoho jedinečných a přesných postřehů o lidech a lidských povahách, o životě v předválečném Československu a o lidském osudu vůbec. Jana Černá se v knize projevuje jako suverénní a britká vypravěčka s mimořádně ostrým a přesným postřehem. Kniha vychází doplněna unikátní obrazovou částí, bohatou dokumentární přílohou, jmenným rejstříkem a ediční poznámkou.

Vydalo nakl. Torst v Praze roku 2014. 192 stran, doporučená cena: 225 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Zuzana Peterová

RABÍN GUSTAV SICHER

Život, dokumenty, vzpomínky

Kniha dokumentuje život a osobnost rabína Gustava Sichera (1880–1960), poválečného vrchního zemského a pražského rabína, spoluautora prvního rabínského překladu Pěti knih Mojžíšových do češtiny, osobitého a statečného člověka. Vzpomínky na něj, které shromáždila a autorsky převyprávěla Zuzana Peterová, doplňuje Sicherova biografie od Daniela Polakoviče a řada unikátních dokumentů z archivů v Čechách a v Jeruzalémě; zařazeny jsou i fotografie, mj. vzácné snímky od Jana Lukase z 50. let.

Vydalo nakl. Sefer v Praze roku 2014. 142 stran, obrazová příloha, doporučená cena: 220 Kč. (Cena v redakci 180 Kč.)

VARHANNÍ KONCERTY

■ Zveme vás na varhanní koncert do Jeruzalémské synagogy. Vstup volný. Koná se ve středu **1. října** v 18.00, vstup volný. Na varhany hraje Bohumír Rabas. Program: Léon Boellmann: *Gotická suita* (výběr); César Franck: *Chorál a moll, Pièce héroïque*; Josef Klička: *Legenda h moll op. 98*; Alexandre Guilmant: *Sonáta op. 42*.

JIDIŠ VE TŘECH

■ Skupina Jidiš ve třech (respektive ve čtyřech v obsazení: zpěv Hana Frejková a Marianna Borecká, klarinet Milan Potoček a akordeon Slávek Brabec) vás zve na své podzimní koncerty: nejprve **8. října** do Českého Těšína, kde hrají od 18 hodin v kavárně Avion; poté **18. října** od 18 hodin do nově zrekonstruované synagogy ve Čtky a **20. listopadu** od 19 hodin do Divadla v Dlouhé.

GALERIE

ROBERTA GUTTMANNA

■ V Galerii R. Guttmanna je přístupná nová výstava s názvem *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války*. Podrobně se jí věnujeme na str. 10–11; upozorňujeme též na možnost účasti v komentované prohlídce. Koná se dne **4. listopadu** od 17.30, prováďet bude autor výstavy Michal Frankl.

CINEGOGA 2014

■ Dne **13. a 14. 10.** vždy od 19.30 se ve Španělské synagoze koná pokračování

úspěšného cyklu Cinegoga, který spojuje němý film s živou hudbou. Zveme na film na motivy slavného románu Huga Bettauera s novou hudbou Petra Wajšara v podání orchestru Berg a hostů pod taktovkou Petera Vrábela. Vstupenky získáte v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15) nebo ve Španělské synagoze (Věžeňská 1).

NUCENÁ PRÁCE – DOPROVODNÝ PROGRAM

Z bohatého doprovodného programu k výstavě *Nucená práce, Němci, nuceně nasazení a válka*, která je už jen do konce října přístupná v Královském letohrádku na Pražském hradě, upozorňujeme například na tyto pořady:

■ V pátek **3. 10.** od 20.00 uvádí Evropské centrum romské hudby v Praze ve spolupráci se slovenskou režisérkou Danou Račkovou a romským skladatelem a hudebníkem Jiřím Kormanem hudebně-divadelní inscenaci *Lety – 1942*. Koná se v divadle Ponec (Husitská 24a, Praha 3), vstupné činí 190 Kč.

■ V sobotu **11. 10.** od 8.00 do 12.00 a od 13.00 do 17.00 se koná exkurze do míst bývalé podzemní továrny Richard a koncentračního tábora Litoměřice. Exkurzi povedou Alfons Adam a Marie Zahradníková, Institut Terezínské iniciativy. Odjezdy z Prahy, přesné místo a čas odjezdu budou uvedeny na webových stránkách výstavy, vstup volný.

■ V úterý **21. 10.** od 16.00 se koná přednáška Julie Jenšovské (ŽMP) na téma *Čeští Židé v ghetu v Lodži*. Přednáška se zaměří na historii ghetta v Lodži a na osud pražských transportů. Bude vycházet především z rozhovorů s pamětníky, které jsou součástí sbírek archivu Oddělení pro dějiny šoa ŽMP. Suterén Královského letohrádku, vstup volný.

■ V úterý **21. 10.** od 18.00 následuje přednáška Pavla Štingla *Ghetto Lodž ve fotografiích Henryka Rosse*. Henryk Ross byl oficiálním fotografem židovské samosprávy. Ušetřil materiál při reportážích pro úřední kroniku a vydal nebývalé svědectví o životě v prostředí ghetta. Suterén Královského letohrádku, vstup volný.

■ Veškeré informace o úplném doprovodném programu i registračních formulářích na přednášky a exkurze naleznete na adrese www.ausstellung-zwangsarbeit.org/cz/. V případě dotazů se neváhejte obrátit na Veroniku Losmanovou, koordinátorku projektu: veronika.losmanova@forum2000.cz; tel.: 728 637 968.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18, P 1)

Káva o čtvrté

■ V pondělí **20. října** od 15.00 přivítáme na „Kávě“ milého a půvabného hosta – primabalerínu **Adélu Pollertovou**, sportovkyni a baletku, bývalou sólistku Hamburského baletu a současnou sólistku Národního divadla v Praze.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Neení-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 1. 10.: **Židé v poválečném Polsku a českých zemích. Pohled z periferie.** Výzkum dějin Židů v Polsku a českých zemích po druhé světové válce je v naprosté většině zaměřen na situaci Židů v hlavních městech. Projekt historičky Kateřiny Čapkové se zaměřuje na Židy v Sudetech a v Dolním Slezsku, a odkrývá tak mnohé aspekty poválečné židovské zkušenosti, které v pohledu z centra nejsou tolik zřetelné. Přednáška je součástí semináře k moderním židovským dějinám, jehož garantem je ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR. Vstup volný.

■ 2. 10.: **„Obtížní cizinci“.** **Židovští uprchlíci a vznik samostatného Československa.** Historik Michal Frankl se zaměří na postoje států i veřejnosti vůči židovským uprchlíkům z Haliče a z Bukoviny po vzniku ČSR v roce 1918 a jejich důvody v rámci budování nového národního státu. Přednáška je doprovodnou akcí k výstavě *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války* (viz str. 10–11) a součástí nové přednáškové řady *Uprchlíci a migrace ve 20. století*.

■ 6. 10.: **Výkřik ze zapomnění: Cesta vojenského pilota z oblaků do ilegality.** Autorské představení stejnojmenné knihy Tomáše Kašpara, jehož oba rodiče se od počátku nacistické okupace zapojili do domácího odboje a oba zahynuli. Vstup volný.

■ 7. 10.: **Válka – Židé – knihy.** Do letošního ročníku celostátní akce Týden knihoven, zaměřeného na připomínku vypuknutí 1. sv. války, se zapojí knihovna ŽMP přednáškou Michala Buška, která přiblíží ohlas války v dobovém tisku a archiválních pražské židovské obce, významné tisky pro židovské vojáky na obou stranách fronty a fungování obecní knihovny v letech 1914–1918. Vstup volný.

■ 13. 10.: **Symbolika svátku Sukot.** Přednáška vrchního zemského rabína K. E. Sidona se soustředí na bohatou symboliku tohoto „Svátku stánků“.

KULTURNÍ POŘADY

Marc Chagall: Sukot.

■ 14. 10.: **25 let demokracie ve střední a východní Evropě – pohled z USA.** Kam se ubírá společenský vývoj v USA a v Evropě? Diskuse s účastníkem letošního Fora 2000, ředitelem Miami and Broward Office of the AJC, Brianem Siegalem a politologem Alexandrem Tomským. Moderuje T. Kraus. Anglicky s tlumočením do češtiny. Vstup volný.

■ Neděle 19. 10. od 17:00: **Naše 20. století.** Cyklus nedělních pořadů ŽMP, v jehož průběhu představíme deset dvojic pamětníků holokaustu a jejich vzpomínky. Naše pozvání k setkání přijaly Evelina Merová (*1930) a Eva Lišková (*1929). Moderuje Petr Sokol. Vstup volný.

■ 22. 10. v 18:00: **Trochu moc předků.** Filmař Jindřich Mann je vnukem německého romanopisce H. Manna, prasnynovcem Th. Manna a synem L. Aškenezeho. Matka Leonie pocházela částečně z židovské rodiny v Čáslavi. Jak se žije ve stínu slavných příbuzných a jak si člověk utváří život v komunistickém Československu a později v emigraci, o tom J. Mann píše v knize *Poste restante*, kterou představí v rozhovoru s P. Brodem.

■ 23. 10.: **Osvětímské album.** Diskusní večer nad unikátním fotografickým dokumentem, který zachycuje selekci Židů a proces vedoucí k jejich likvidaci v plynových komorách v Osvětimi. Účastníci: Michael Kraus z Middlebury College v USA, Daniel Uziel z Jad vašem v Izraeli a Martin Jelínek z ŽMP. Anglicky s tlumočením do češtiny. Vstup volný.

■ 29. 10.: **Major Zeman bojuje se sionisty: Obraz Židů a Izraele v normalizační kultuře.** V propagandě 50. let a poté i v období normalizace hráli Židé významnou úlohu, ať už jako „přisluhovači imperialismu“, či „agenti Tel Avivu“. V čem se jejich úloha podobala jiným nepřítelům socialismu a v čem se lišila? Přednáška Jana Fingerlanda, komentátora ČRO.

■ 30. 10.: **Židovské muzeum v Praze 1994–2014: bilance a perspektivy.**

O hodnocení let minulých i o vizích do budoucna budou diskutovat ředitel ŽMP Leo Pavlát, zástupce ředitele, historik Michal Frankl a kurátorka uměleckých sbírek ŽMP Michaela Sidenberg. Moderuje publicista P. Brod. Vstup volný.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 12. 10. ve 14:00: **Lviček Arje se seznamuje s židovským rokem.** Prohlídka: Španělská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ Výstava v prostorách OVK: **Svědectví terezínských zdí.** Výstava fotografií Richarda Homoly. Do 23. 10. Od po–čt 14–16, pá 10–12, během večerních programů.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Neení-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 6. 10.: **Židovské ženy v novověku.** O průkopnicích emancipace na počátku novověku, o roli žen v hnutích falešných mesiášů, v hnutí haskala a v nových proudech judaismu v 19. a 20. století i o moderním židovském feminizmu bude hovořit Terezie Dubinová.

■ 9. 10.: **Gustav Mahler: zakladatel moderního kapelnictví a dovršitel romantického symfonismu.** O Mahlerově životě, osobnosti a díle promluví a hudebními ukázkami doplní Jan Špaček z Ústavu hudební vědy FF Masarykovy univerzity.

■ Neděle 12. 10. v 10:30: **Sukot.** Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 14. 10.: **Ženy s Nobelovou cenou.** V průběhu let 1901–2013 byla Nobelova cena a Cena za ekonomii udělena 847 jednotlivcům. Mezi 44 ženami, které se mohou tímto oceněním pochlubit, je sedm žen s židovskými kořeny. V přednášce Zuzany Prudilové se seznámíme s jejich osudy i významem pro vědu a kulturu.

■ 23. 10.: **Kde se to vzalo? Stručné dějiny a mechanismus vzniku antisemitických stereotypů.** Přednáška Zbyňka Taranta z FF Západočeské univerzity v Plzni, při níž představí též projekt *Encyklopedie dějin antisemitismu*, který byl vytvořen zejména pro potřeby výuky na českých školách.

■ 30. 10. v 17:00: **Setkání s výtvarnicí Sylvou Chludilovou.** která celý říjen vystavuje v sále OVK ŽMP svoji tvorbu a již dvanáct let úspěšně provozuje mikulovskou Galerii Efram. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Přípravné kurzy:** Pro zájemce o studium na Lauderových školách (a žáci LŠ) pořádáme přípravné kurzy z českého jazyka a matematiky, které posílí šanci na přijetí na osmileté gymnázium. Kurzy, které vedou zkušení učitelé LŠ, pomohou u přijímacích zkoušek jak na naši školu, tak i na ostatní gymnázia. Začínají v úterý **7. 10. 2014** a končí **14. 4. 2015**, zapojit se ale lze i v průběhu dalších měsíců. V kurzech budeme opakovat látku, kterou má žák zvládnout v průběhu prvního stupně ZŠ. Dále budeme rozvíjet čtenářskou gramotnost a logické myšlení. Každý kurz trvá 60 minut. Výuka se koná každé úterý od 15.20 do 17.30; cena: **1000 Kč** za jeden kurz v celém rozsahu, **1500 Kč** za oba kurzy v celém rozsahu. Přihlášky zasílejte na skola@lauder.cz (více info na www.lauder.cz).

■ **Otevřená škola:** Odpolední židovská škola je nový pilotní projekt Lauderových škol, v němž nabízíme (pro letošní rok) žákům od 10 do 12 let, kteří školu nemohou z nejrůznějších důvodů navštěvovat, specifické předměty vyučované v LŠ – židovskou výchovu a hebrejštinu. Výuka bude probíhat od října 2014 v prostorách školy. V případě zájmu o účast na odpolední výuce napište, prosím, na skola@lauder.cz. *ip*

BEJT SIMCHA

Bohoslužby v Pinkasově synagoze

■ Pátek **3. 10.** – večerní bohoslužba na Jom kipur od 18.30 hodin; sobota **4. 10.** – ranní bohoslužba na Jom kipur od 10.30 hodin. Cena vstupenky: 150 Kč na každý svátek (erev + šachrit). Rezervace je možná na kehila@bejtsimcha.cz nebo na tel: 603 393 558.

■ Sukot: Maariv a společná oslava posledního dne svátku v suce DSP Hagibor se koná dne **10. října**.

■ Sukot v přírodě pro rodiny s dětmi: víkendový pobyt se koná ve dnech **10.–12. 10.** Pro děti bude zajištěn program, včetně speciálně přizpůsobené krátké bohoslužby. Všichni společně prožijeme šabat a oslavíme svátek Sukot v podzimní přírodě.

■ Simchat Tóra s r. Goldsteinem se koná **17. 10.** v Brandýse nad Labem.

PRAVIDELNÉ AKCE

BEJT SIMCHA

■ **Ivrit:** hodiny hebrejštiny pro začátečníky každé úterý od 18 hodin, pro pokročilé ve čtvrtek od 18 hodin; pro středně pokročilé od 19.30. **Úvod do judaismu:** každé úterý od 19.45. **Kabalat**

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

šabat každý pátek od 18 hodin. Místo konání: Maiselova 4, Praha 1.

BEJT PRAHA

Bohoslužby v Jeruzalémské synagoze

■ Pátek **3. 10.** – večerní bohoslužba na Jom kipur od 19.00 hodin; sobota **4. 10.** – ranní bohoslužba na Jom kipur od 10.00; odpolední bohoslužba od 17.00 hodin; neila 18.30 a havdala šofar od 19.23 hodin. Kontakt: e-mail: info@bejt-praha.cz.

BESAMIM

■ Besamim – výuka izraelských lidových tanců. I letos pořádáme výukové kurzy izraelských lidových tanců vhodné pro úplné začátečníky stejně jako pro pokročilé tanečnický. Říjnem počínaje se na vás budeme těšit každý čtvrtek od 19.00 do 22.00 hodin v ZŠ Jiřího z Poděbrad, Praha 3. Bližší informace na www.besamim.cz, besamim@volny.cz, tel.: 603 852 917. *on*

VÝZVA

■ V roce 1940 z Bratislavy odjel parník Pentcho, na jehož palubě bylo mimo jiných několik set českých a slovenských Židů, kteří později shodou šťastných náhod přežili válku v jižní Itálii. Dovolují si požádat všechny, kteří mají k cestě parníku anebo i k českým židovským osudům v Itálii během války jakékoli informace či materiály a mohli by mi tak poskytnout cenné podklady k výzkumu, aby mne kontaktovali. S vděčností Miroslava Ludvíková, ludmirena@gmail.com.

PODĚKOVÁNÍ

■ Ráda bych touto cestou srdečně poděkovala všem, kteří se podíleli na přípravě a vedení příměstského tábora při ŽO Praha, a to nejen v tomto roce. Již loni byl tábor moc fajn a byla jsem šťastná, že i letos se ho mohla poslední týden v srpnu moje vnoučata zúčastnit. Všechny děti prožily krásný týden s báječnými lidmi, viděly a zažily spoustu zajímavých akcí a jistě budou na své vedoucí a kamarády dlouho vzpomínat. A za rok snad zase na shledanou!

Zoša Vyoralová

KULTURNÍ PROGRAM HAGIBOR

■ 7. října v 10.30: *Čtvero ročních období* – Vivaldi, Piazzolla. Účinkuje Klavírní trio – Majerová, Nečaský, Pěruška.

■ 14. října v 10.30: *Gaza od A do Z* – o historii a současnosti přednáší Ing. Jan Neubauer.

■ 15. října ve 14.30: Sváteční setkání v suce se zemským rabinem K. E. Sidonem.

■ 21. října v 10.30: Klavírní dopoledne – skladby klasiků uvádí a hraje prof. Ivan Klánský.

■ Výstavy: *Co se do Obecních novin nevešlo* – fotografie Petra Balajky. *vp*

PŘÍBĚHY 20. STOLETÍ

■ Sdružení Paměť národa a Postbellum pořádají velkou soutěž pro děti a mládež *Příběhy 20. století*. Jejím smyslem je pátrat po zapomenutých příbězích lidí, pamětníků dějin, kteří mohou žít ve vašem okolí, či dokonce přímo v rodině – ptejte se rodičů, prarodičů, známých. Jejich vyprávění poté zaznamenejte a zašlete organizátorům. Soutěží se ve třech kategoriích: 13–15 let; 15–18 let a 19 let a více. Soutěžit můžete sami za sebe nebo v týmu. Nejzajímavější příběh bude oceněn výhrou 50 tisíc Kč. Veškeré údaje o soutěži i kontakty naleznete na www.pribehy20století.cz. *pb*

KALENDAŘ

S ŽIDOVSKÝMI ANEKDOTAMI

■ Nakladatelství Presco Group, a.s., vydalo kalendář se židovskými anekdotami. Obsahuje jak židovský kalendář s vypsáním svátků (5775/5776), tak i kalendář občanský (2015). Cena 45 Kč. Ke koupi je v papírnických a knihkupectvích, nebo ho lze objednat na www.pg.cz. Informace na tel. 222 922 040. *pg*

JOVAN DEZORT:

CO ODNESL ČAS

■ V Křížové chodbě a Rytířském sále Staroměstské radnice v Praze je do **14. října** přístupna retrospektivní výstava fotografií s názvem *Jovan Dezort – Co odnesl čas (1954–2014)*. Výstava u příležitosti 80. narozenin autora a šedesátileté jeho profesionální činnosti je nahlédnutím do obsáhlého archivu fotografa, který propojil své hobby s povoláním. Zhruba sto dvacet snímků zachycuje život a atmosféru především šedesátých a sedmdesátých let minulého století. Hlavními tématy jsou Praha a její proměny, každodenní život, osobnosti, události a politika, sport, venkov, fotografie ze zahraničních cest. *vd*

ŽNO BRATISLAVA

V **septembri** oslávil narodeniny pán Nathan-Karol Steiner.

V **októbri srdečne** blahoželáme našim členom: pani Viera Delmárová – 82 rokov; pán Jakub Frey – 92 rokov; pani Jelena Gajdošová – 50 rokov; pani Mária Inczeová – 76 rokov; pán Peter Kurz – 79 rokov; pán Arnošt Richter – 84 rokov; pán Ján Schwarz – 78 rokov; pán Prof. Juraj Stern Ing. – 74 rokov; pani Alena Strapková – 71 rokov, a pani JUDr. Marianna Široká – 82 rokov. Všetkým prajeme dobré zdravie.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Naše rady opustili: pani Alica Bíliková a univerzitný Prof. Pavol Winczer.

Zichronam livracha!

ŽO BRNO

V **říjnu** oslavujú: pan Vít Bartoš, nar. 21.10. – 51 let; paní Genovéva Dostálková, nar. 29.10. – 64 let; paní Sandra Látaľová, nar. 3.10. – 28 let; pan Radek Maník, nar. 14.10. – 47 let; paní Miriam Navrátilová, nar. 15.10. – 44 let; paní Jaroslava Ondrová, nar. 26.10. – 82 let; pan Michal Pelíšek, nar. 9.10. – 34 let; paní Milada Slunská, nar. 14.10. – 85 let; paní Marie Sudová, nar. 9.10. – 75 let, a paní Susana Urbanová, nar. 6.10. – 81 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 2. června 2014 zemřela Ella Franklová ve věku 92 let. *Zichrona livracha!*

ŽO DĚČÍN

V **říjnu** oslavujú: paní Petra Čepková, nar. 10.10. – 42 let; paní Eva Erbenová, nar. 24.10. – 84 let; pan Ing. František Fendrych, nar. 24.10. – 62 let; pan Jaroslav Achab Haidler, nar. 13.10. – 56 let; pan Jakub Hromádko, nar. 4.10. – 18 let; pan Derek Loewenthal, nar. 3.10. – 67 let; pan Vladimír Palkovič, nar. 6.10. – 65 let; pan Vladimír Poskočil ml., nar. 4.10. – 50 let; paní Martina Sládková, nar. 9.10. – 35 let; pan Ing. Jiří Vejvoda, nar. 12.10. – 64 let, a paní Tereza Vejvodová, nar. 3.10. – 26 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **říjnu** oslaví své narodeniny naše členky: paní Věra Sochorová, nar. 15.10. – 92 let, a paní Magdalena Swinkelsová, nar. 24.10. – 88 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

V **októbri** oslavujú: pani Katarína Barkányiová, nar. 4.10. – 61 rokov; pán Ing. Eugen Blau, nar. 9.10. – 74 rokov; pani

MUDr. Hedvíga Forbátová, nar. 28.10. – 64 rokov; pán Tomáš Gregor, nar. 19.10. – 63 rokov; pán Alexander Malý, nar. 12.10. – 62 rokov; pán JUDr. Pavol Sitár, nar. 1.10. – 68 rokov; pán Ing. Tomáš Stark, nar. 20.10. – 67 rokov; pani PhMr. Zuzana Szántová, nar. 10.10. – 88 rokov; pani MUDr. Katarína Šalomonová, nar. 3.10. – 61 rokov, a pán Tibor Šimonovič, nar. 25.10. – 62 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **říjnu** oslaví narodeniny: slečna Ester Adamová, nar. 5.10. – 16 let; paní Eliška Hamburgerová, nar. 8.10. – 90 let, a pan Walter Wiener, nar. 27.10. – 86 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **říjnu** oslaví jubilea naši členové: pan Pavel Buxbaum, nar. 4.10. – 59 let; paní Alžběta Dostálová, nar. 11.10. – 78 let, a paní Helga Smékalová, nar. 28.10. – 84 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **říjnu** oslavili narodeniny: paní Dana Jeřábková, nar. 2.10. – 75 let; paní Olga Komárková, nar. 16.10. – 51 let; paní Anastázie Osičková, Bc., nar. 20.10. – 68 let, a pan Vladimír Světel, nar. 20.10. – 66 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **říjnu** oslaví narodeniny: paní Alena Wittmannová, nar. 3.10. – 87 let; paní Alena Popperová, nar. 3.10. – 82 let, pan Ing. Miroslav Lederer, nar. 5.10. – 67 let; pan Ing. Arnošt Oliva CSc., nar. 15.10. – 82 let; paní MUDr. Eva Havlová, nar. 18.10. – 62 let; pan Jan Stadler, nar. 22.10. – 76 let; pan Mgr. Michal Foršt, nar. 22.10. – 51 let, a pan MUDr. Vilém Lederer, nar. 27.10. – 72 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **říjnu** oslavujú narodeniny: pan Jan Černoch, nar. 5.10. – 93 let; paní Hana Hornová, nar. 22.10. – 81 let; pan Evžen Jokl, nar. 22.10. – 82 let; paní Eva Klingerová, nar. 25.10. – 86 let; paní Blanka Klinkeová, nar. 10.10. – 90 let; paní Edita Kolárová, nar. 26.10. – 93 let; paní Taťána Lukešová, nar. 21.10. – 87 let; paní Viera Marvinová, nar. 28.10. – 92 let; pan Milevoj Slačálek, nar. 21.10. – 88 let; paní Judita Timplová, nar. 8.10. – 87 let; paní Eva Vaňousová, nar. 8.10. – 88 let, a pan Rolf Wiener, nar. 1.10. – 80 let. Všem přejeme hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **september** sa dožila jubilea členka našej obce pani Judita Gregušová, nar. 4.9. – 86 rokov.

V mesiaci **október** sa dožívajú jubileí títo členovia: pani Lívia Peterová, nar. 12.10. – 85 rokov, a pán MUDr. Ladislav Szántó, nar. 13.10. – 82 rokov. Všetkým jubilantom želáme pevné zdravie, pokoj a pohodu v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lútosťou oznamujeme, že 20. 8. 2014 po dlhej a ťažkej chorobe zomrel dlhoročný člen našej obce pán Bronislav Chudý vo veku 62 rokov, s ktorým sme sa rozlúčili na židovskom cintoríne v Prešove. Jeho rodine vyslovujeme úprimnú sústrasť. *Zichrono livracha!*

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **október** majú narodeniny členovia našej komunity: paní Silvia Radová, nar. 12.10. – 55 rokov, a paní Lilla Libiaková, nar. 19.10. – 62 rokov. Prajeme týmto našim členkám pevné zdravie, veľa šťastia, pohody a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **říjnu** oslaví svoje narodeniny členové naší obce: paní Cecilia Kleinová, nar. 11.10. – 86 let; pan Alexander Lebovič, nar. 28.10. – 74 let; Vojtěch Merta, nar. 24.10. – 18 let; pan Kurt Wiener, nar. 6.10. – 77 let, a paní Zuzana Kirilaková, nar. 2.10. – 33 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **říjnu** oslaví své narodeniny paní Eva Kotrbová, paní Dana Šaferová a paní Mgr. Yvona Šaferová. Jmenovaným přejeme hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

UKRAJINA: ZŮSTÁVAJÍ STAŘÍ A NEMOCNÍ

Ve válkou zmítaných oblastech východní Ukrajiny zůstává přes 1500 Židů (před vypuknutím separatistického násilí a ruské invaze to bylo na 10 tisíc osob). Jedná se většinou o staré a nemocné, kteří nemohou nebo nechťejí odejít. O některé se starají sociální pracovníci organizace Chesed, kterou dotuje americký Joint; evakuují například staré lidi z Doněcku a odvázejí je do bezpečnějšího Primorsku. Starají se též o seniory v Luhansku a okolí. Mnozí z nich nemají příbuzné ani přátele a obávají se vydat se na cestu, navíc v bojových podmínkách.

SLOVENSKO: KÁZÁNÍ V ČADCI

Židovský tiskový a informační servis (www.ztis.cz) zpravuje o kázání slovenského katolického kněze Floriše, které vedl v Čadci při mši u příležitosti 70. výročí Slovenského národního povstání. Židy podle tohoto duchovního odváželi transporty z celé Evropy proto, že si nenávist vůči sobě i sami způsobili. „Teď hrozí, že se ve stejné situaci ocitnou i Romové. A víte proč? Protože zneužívají sociální systém a dobrotu lidí,“ kázal kněz. Slovenský stát, který byl spojencem nacistického Německa, pak označil za období svobody. Podle mluvčího žilinské diecéze se však farář Floriš na mši věnoval hlavně dějinám farnosti za 2. světové války.

VAROVÁNÍ

Ztis dále informuje, že před letošními Vysokými svátky vydala Protiteroristická kancelář Národní bezpečnostní rady Izraele cestovní doporučení, ve kterém upozorňuje, že v západní Evropě i jinde ve světě může docházet k teroristickým útokům. Páchat je mohou útočníci Islámského státu, zejména pak veteráni z válek v Sýrii a Iráku, kteří mají evropský pas a vracejí se zpět do Evropy. Právě to se stalo v květnovém útoku na bruselské Židovské muzeum, kde francouzský občan, navrátilce z války v Sýrii, zastřelil tři lidi, z toho dva Izraelce.

ŠVÉDSKO: VÍTĚZSTVÍ KRAJNÍ PRAVICE

V září se konaly parlamentní volby ve Švédsku a jejich výsledek není příliš povzbudivý: znamenaly prohru vládnoucí středo-pravé koalice, opatrné vítězství koalice levicové, ale hlavně ús-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mark Podwal: Svátek Simchat Tóra.

pěch krajně pravicové strany Švédští demokraté. S historickým třináctiprocentním volebním ziskem usedne tato strana do parlamentu jako třetí nejsilnější politické uskupení. Švédští demokraté získali 47 křesel. Pro srovnání: v minulých volbách před čtyřmi lety měla tato strana necelých šest procent hlasů a v parlamentu ji zastupovalo 20 poslanců. „Tento výsledek by měl probudit Švédsko i celou Evropu z letargie,“ řekl k tomu prezident Evropského židovského kongresu v prohlášení, v němž varuje před vzestupem extrémní pravice.

ÚKLID PŘÁNÍ ZE ZÁPADNÍ ZDI

V praxi úklid vypadá tak, že pod dohledem rabína Západní zdi Šmuela Rabinoviče se dřevěnými tyčkami, které byly předtím ponořeny do mikve, odstraňují papírky s přáními a modlitbami, které mezi kamenné kvádry vkládají věřící. Poté se papírky spalují na hřbitově na Olivové hoře. Papírky se uklízejí dvakrát ročně – před Vysokými svátky a na Pesach.

SKOTSKÉ REFERENDUM A ŽIDÉ

Během kampaně před referendem, v němž Skotové v září rozhodovali, zda chtějí zůstat součástí Velké Británie, nebo ne, se Židé většinou vyjadřovali pro zachování současné podoby Spojeného království. Odpuzovala je pro palestinská politika Skotské národní strany, jejíž členové patřili k nejhlasitějším obhájcům odtržení. V pětimilionovém Skotsku žije na 6 tisíc Židů a až donedávna neměli ve společnosti žádné problémy. Změnu prý přinesla letní válka v Gaze, během níž skotská vláda vydala osm prohlášení, v nichž kritizovala Izrael a v srpnu vyzvala ke zbrojnímu embargu Izraele.

Židé také prohlašovali, že jako čtvrtá generace lidí, kteří přišli do Skotska většinou z východní Evropy, mají s nadšením pro čistě skotskou národnost problémy – lépe se cítí jako Britové.

VÝSTAVA O ARIELU ŠARONovi

V běloruském Minsku byla v Národním historickém muzeu otevřena výstava o bývalém izraelském generálu a premiérovi Arielu Šaronovi, jehož rodiče přišli do Palestiny roku 1928 právě z Běloruska. Výstava obsahuje desítky fotografií a citáty z jeho projevů a dopisů.

Jeden z tvůrců výstavy Chaim Chesler, jenž Šarona znal, na něj zavzpomínal: „Rusky mluvící Židé Šarona milovali. Mluvil rusky, a když člověk udělal chybu, opravil ho.“ Ariel Šaron zemřel letos v lednu po osmi letech, která strávil po mozkové mrtvici v kómatu.

(am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 10. 2014. **Cena 20 Kč (0,90 €)**